Bijlage 5 Kerkenpaspoorten

I. STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE		
1. deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●●●
2. wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●●●
3. bijzondere betekenis voor aanzien van Meddo (beeldbepalend / landmark)		●●●
4. ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●●●
II. ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE		
1. voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●○
2. voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●●●
3. wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●●
4. wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●●○
III. KUNSTHISTORIE		
1. vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		●○○
2. vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		●●●
3. vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		●●○
IV. KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS		
1. aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		●●○
2. aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		●●●
V. KERKHISTORIE		
1. herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●●
2. uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●●
VI. GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID		
1. uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●●
2. uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●●
SCORE		**45**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde ●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde ●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde ●○○
		geen waarde / nvt ○○○

TOELICHTING WAARDERING

De Heilige Johannes de Doperkerk in Meddo is in 1863-1864 gebouwd naar een ontwerp Arnoldus te Wiel in een vrij sobere neogotische stijl. De ranke en hoge kerktoren is een beeldbepalende landmark voor het dorp. De kerk is centraal in het dorp gelegen aan de doorgaande wegen. De bouw van de kerk is zelfs cruciaal geweest voor de stedenbouwkundige vorming van de kern van het dorp.
Het interieur, met onderdelen uit de periode 1926-1935 en 1964 heeft een grote historische gelaagdheid. Op het vrij omvangrijke driehoekige kerkterrein staat naast de kerk met kerktoren de pastorie, een begraafplaats met kruiskapel en een processiepark met Mariakapel. Het terrein met gebouwen in de kern van het dorp vormt een zeer compleet kerkelijk ensemble met een grote historische gelaagdheid die een hoge cultuurhistorische waarde vertegenwoordigt.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

JOHANNES DE DOPERKERK | MEDDO

OBJECTNUMMER: **011** DATUM: **17-07-2021**

Wijk - kern
Meddo,
gemeente Winterswijk

Bouwtype
Zaalkerk

Bouwjaar/periode
1863-1864

Oorspronkelijk functie
Katholieke kerk

Latere functie
-

Huidige functie
Katholieke kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Parochie Sint Ludger
Adres, postcode	Geldereschweg 25, 7104 AM (of Goorweg 4)
Wijzigingen	Restauratie (1926 en 1990)
Aanbouwen	Pastorie (1888-1889), aanleg processie-park met Mariakapel, kruisgroep kapel en stookhok (rond 1928)
Architect	Arnoldus te Wiel
Bouwstijl	Neogotiek
Status + objectnummer	Gemeentelijk Monument (Gem_026)
Nagelvaste (wand)kunst	Kruiswegstaties, beelden, glas-in-lood, kerkbanken, celebratiealtaar, en zij-altaren, koperen kunstwerk achter wand koor
Kunstenaars	J. Ten Horn (schildering niet zichtbaar), F. Ewertz
Inventaris	Doopvont. Overige roerende inventaris niet geïnventariseerd maar wel aanwezig.
Terrein en terreinafscheiding	Het vrij grote driehoekige terrein tussen de Goorweg en de Geldereschweg is omzoomd door een heg. Op het terrein staat een kerk, pastorie, begraafplaats en een parkaanleg met twee kapellen.
Bronnen	J.A. Chr. de Graaf e.a., Erfenis voor vandaag en Morgen, 2009; Reliwiki nr.: 11831; Kerkencollectie digitaal, 11748, Museum Catharijneconvent, 2019.

JOHANNES DE DOPERKERK | MEDDO

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

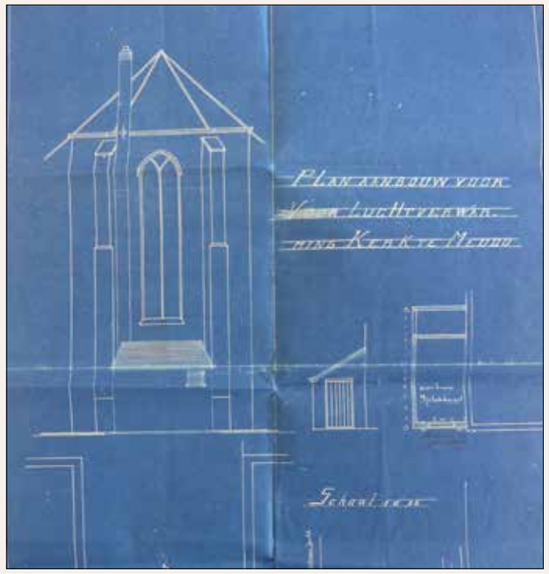
De Heilige Johannes de Doperkerk in Meddo is een één-beukige zaalkerk uit 1863-1864. De vrij sobere neo-gotische kerk is ontworpen door Arnoldus te Wiel. Het schip is zes traveeën diep en wordt beëindigd door een vijfzijdig gesloten koor. De kerk heeft bakstenen gevels met steunberen en spitsboogvensters. Het zadeldak is gedekt met leien. Tegen de westzijde van het schip staat de toren met ingesnoerde torenspits en spitsboogvormige galmgaten.

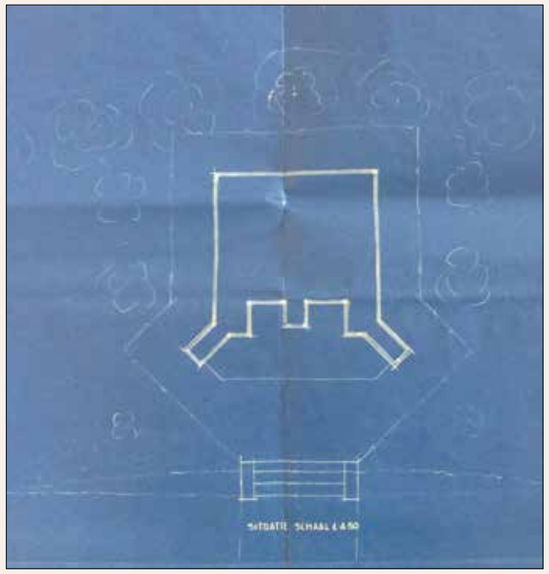
INTERIEUR

Het schip bestaat uit één enkele beuk. Het oorspronkelijke gewelfde plafond is na het gedeeltelijke instorten ervan in 1926 vervangen door het huidige (lichtblauwe) houten plafond in de vorm van een gedrukt tongewelf. De kruisweg-staties en beelden dateren uit het laatste kwart van de 19e eeuw en het eerste kwart van de 20e eeuw. Het doopvont dateert uit 1889 (deksel later). Het glas-in-lood is in 1904 aangebracht. De grootste wijzigingen in het interieur vonden plaats tussen 1927 en 1935. De banken werden vervangen, de muren werden beschilderd door Jos ten Horn en ook de tochtdeuren zijn toen vernieuwd. Een tweede belangrijke interieurvernieuwing vond plaats in 1964. De altaren werden in dat jaar vernieuwd waarbij het celebratiealtaar zijn intrede deed en de communiebanken verwijderd werden. Achter in het koor werd een koperen kunstwerk voor het ventilatierooster toegevoegd en de schilderingen van Ten Horn verdwenen onder de egale verf.

‘DE HOGE KERKTOREN IS EEN LANDMARK VOOR HET DORP’

RUIMTELIJKE CONTEXT

De kerk bevindt zich in de kern van het dorp Meddo, in de hoek van de Goorweg en de Geldereschweg. De noordelijke zijgevel staat langs Geldereschweg, waar zich net als langs de Goorweg naderhand lintbebouwing ontwikkeld. Zo ontstond een kleine dorpskom bij de kerk, die aanvankelijk in de open velden stond. Ten westen van de kerk ligt een begraafplaats, aan de zuidzijde ligt een vrij groot processiepark met Maria-kapel uit 1928. Het park geeft het ensemble een vrij groen karakter. Ten oosten van de kerk bevindt zich de pastorie. De verschillende onderdelen vormen samen een fraai en gaaf RK ensemble.

KERKHISTORIE

Meddo behoorde van oudsher tot de Jacobusparochie te Winterswijk. Tijdens de reformatie bezochten de katholieken diensten in Duitsland tot er in 1799 in Winterwijk een katholiek kerkgebouwtje werd gebouwd, maar veel katholieken uit Meddo bleven de diensten in Duitsland bezoeken.
De katholieken weigerden dan ook mee te betalen aan een nieuwe kerk in Winterswijk. Vanwege verzet vanuit Winterswijk kreeg Meddo pas in 1863 toestemming voor het bouwen van een eigen kerk als bijkerk van Winterswijk, in het dorp een lang gekoesterde wens. In 1889 splitst Meddo zich af van de Jacobusparochie. Sinds 2010 maakte de locatie onderdeel uit van de parochie Sint Ludger.

BOUWHISTORIE

De Johannes de Doperkerk te Meddo werd in 1863-1864 gebouwd naar plannen van Arnoldus te Wiel uit Azewijn.
In 1888-1889 werd de pastorie aan de zuidoostzijde van de kerk bijgebouwd naar een ontwerp van Alfred Tepe.
In 1928 werd tegen de achterzijde van de kerk een stookhok bijgebouwd. Datzelfde jaar werd er een Mariakapel in het processiepark toegevoegd. Ook werd er naar ontwerp van architect Th. J. van Elsberg een kruisgroep kapel bijgebouwd, deze kwam achter de begraafplaats, in het verlengde van de middenas in het park te staan.

I.	**STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE**		
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●●●
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●○○
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Winterswijk (beeldbepalend / landmark)		●●○
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●●○
II.	**ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE**		
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●○
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●●○
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●○
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●●○
III.	**KUNSTHISTORIE**		
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		○○○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		●○○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		○○○
IV.	**KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS**		
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		●○○
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		○○○
V.	**KERKHISTORIE**		
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●○
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●○
VI.	**GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID**		
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●○○
SCORE			**25**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

Onderdeel van de dorpsuitbreiding aan de zuidkant van het dorp, deels in samenhang met de komst van het spoor aan het einde van de 19de eeuw, toen zich langs de nieuwe verbinding naar het station (Spoorstraat) een karakteristiek bebouwingslint ontwikkelde, met merendeels representatieve bebouwing.
Nr. 23-25 behoort tot de latere fase in deze ontwikkeling, wanneer in de jaren 30 ook de omgeving van de Roelvinkstraat in het uitbreidingsplan Sleeswijk wordt ontwikkeld. Gaaf in hoofdvorm, details deels versoberd. Markant type. Het pand is in 1980 in eigedom gekomen van het Leger des Heils en is dus in oorsprong geen kerkelijk gebouw.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

LEGER DES HEILS | WINTERSWIJK

OBJECTNUMMER: **033** DATUM: **21-10-2020**

Wijk - kern
Winterswijk, gemeente Winterswijk

Bouwtype
Woonhuis, middenstands-woning

Bouwjaar/periode
1932

Oorspronkelijk functie
Woonhuis

Latere functie
Kantoor

Huidige functie
Kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Leger des Heils
Adres, postcode	Spoorstraat 23-25, 7101 GP
Wijzigingen	Verbouw kantoor (1954)
Aanbouwen	L-vormige aanbouw tegen de westgevel uit 1954. Serreaanbouw aan achterzijde uit 2019.
Architect	Aanbouw 1954: Arch. Bureau V.D. Schaaf
Bouwstijl	Zakelijk-traditioneel
Status + objectnummer	Karakteristiek
Nagelvaste (wand)kunst	-
Kunstenaars	-
Inventaris	In het pand resteren interieuronder-delen uit de woonhuisperiode.
Terrein en terreinafscheiding	Voortuin aan straatzijde met een lage bakstenen muur. Links van het huis een beklinkerde oprit met stalen hek tussen vierkante gemetselde stijlen.
Bronnen	MAB rapport: Cultuurhistorische analyse Bestemmingsplangebied Oude kern / Spoorzone Winterswijk, karakteristieke gebouwen, deel 2, p. 108.

LEGER DES HEILS | WINTERSWIJK

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

Het Leger des Heils is gehuisvest in een forse vrijstaande woning uit 1932, gebouwd in een zakelijk-traditionele stijl. Het pand heeft een samengestelde plattegrond, één à twee bouwlagen, waarvan de tweede deels opgenomen onder het samengestelde zadeldak, met geglazuurde gotische pannen, flinke houten dakoverstekken en een steekkap naar de risaliet aan de linker zijde. De gevels zijn gemetseld in baksteen en hebben houten kozijnen en ramen, zonder roedenverdeling. Voorgevel met erker. De risaliet aan de oostzijde bevat beneden een ingang met nevenlichten onder een houten luifel en op de verdieping twee vensters met glas-in-lood.

Op de linker zijgevel (oostzijde) sluit middels een poortje met rondboogdeur een éénlaags bijgebouw aan, L-vormig en eveneens voorzien van een steil pannendak (schilddak) met overstekken. Dit bouwdeel dateert uit 1954.

RUIMTELIJKE CONTEXT

De voormalige woning maakt deel uit van de lintbebouwing langs de Spoorstraat, de oude verbinding tussen het centrumgebied van Winterswijk en het station. Het pand ligt, samen met de aanbouw, in een grote tuin, aan de straatzijde afgesloten met een lage tuinmuur met hekposten. De tuin loopt aan de rechterzijde van het gebouw door naar achteren. Terzijde van het gebouw bevindt zich een bestrate oprit, die doorloopt tot aan het bijgebouw.

‘HET PAND IS ALS REPRESENTATIEVE MIDDENSTANDSWONING GEBOUWD IN 1932’

INTERIEUR

Op de begane grond nog oude tegelvloeren en terrazzovloeren in de infrastructurele ruimtes. Hier zijn ook nog tegellambriseringen aanwezig. Tegen de westgevel is een oude keuken aanwezig, inclusief keukenblok met terrazzoaanrecht met betegelde wasbak en houten afsluitbare kastjes. Rondom de keuken is deels de oude lambrisering van crèmekleurige tegels aanwezig met tegen de achterwand een schouw. Verder zijn op alle niveaus nog een aantal oude binnendeuren met kozijnen in het pand aanwezig.

KERKHISTORIE

Het woonhuis is in 1980 in bezit gekomen van het Leger des Heils. De aanbouw uit 1954 is in 2020 in gebruik als kledingwinkel.

BOUWHISTORIE

Het pand is als representatieve middenstandswoning gebouwd in 1932. In hoofdvormen en gevelindelingen is het pand goed behouden gebleven, maar houten kozijnen en ramen zijn grotendeels vernieuwd in 1980. Aan de achterzijde van het gebouw is in 2019 een houten serre opgetrokken. Op begane grond en verdiepingen zijn na 1980 nieuwe indelingen gemaakt.
De voormalige L-vormige garage is in 2019 verbouwd tot winkelruimte.

I.	**STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE**	
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel	●●●
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap	●●●
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Winterswijk (beeldbepalend / landmark)	●●●
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.	●●●
II.	**ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE**	
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek	●●●
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect	●●●
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype	●●●
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek	●●●
III.	**KUNSTHISTORIE**	
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur	●●●
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur	●●●
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein	○○○
IV.	**KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS**	
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble	●●●
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)	●●●
V.	**KERKHISTORIE**	
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie	●●●
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap	●●●
VI.	**GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID**	
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●●●
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●●●
SCORE		**48**

score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

Fraaie en belangrijke middeleeuwse dorpskerk, centraal gelegen in het hart van de oude dorpskern van Winterswijk. Kerk en toren vormen een waardevol ensemble, dat in verschillende perioden tot stand is gekomen en als geheel een mooi voorbeeld is van sobere laatgotiek. Interieurelementen uit verschillende eeuwen, waaronder zeer waardevolle middeleeuwse muurschilderingen en grafzerken van na de reformatie.
Tevens bevat de kerk nog veel middeleeuws bouwsculptuur zoals kraagstenen en gewelfsleutels. De kerk is van bijzonder cultuurhistorisch belang als representant van de religieuze geschiedenis en de geloofsbeleving sinds de vroege middeleeuwen in deze regio in het algemeen en Winterswijk in het bijzonder.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT
JACOBSKERK | WINTERSWIJK

OBJECTNUMMER: **045** DATUM: **30-10-2020**

Wijk - kern
Winterswijk, gemeente Winterswijk

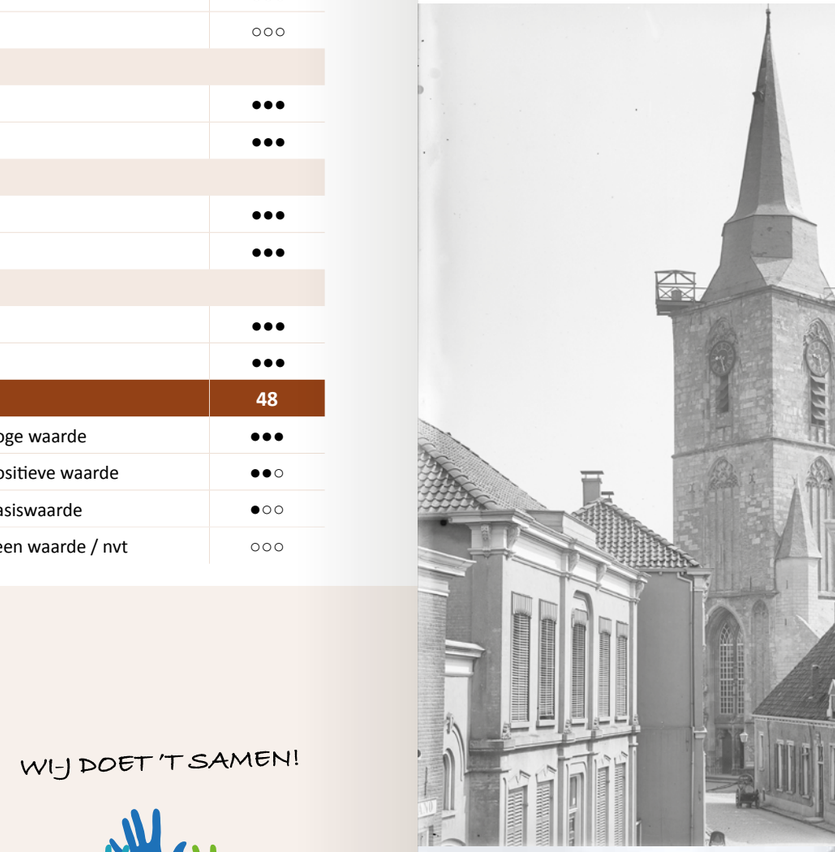
Bouwtype
Pseudobasiliek

Bouwjaar/periode
Schip, koor: 15e eeuw
Toren: 1507 - ca. 1550

Oorspronkelijk functie
Katholieke kerk

Latere functie
Sinds circa 1600 protestantse kerk

Huidige functie
Kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Protestantse Gemeente Winterswijk
Adres, postcode	Markt 2, 7101 DA
Wijzigingen	1967: Restauratie
Architect	-
Bouwstijl	Late gotiek
Status + objectnummer	Rijksmonument, nr.39053 (kerk), 39054 (toren)
Nagelvaste (wand)kunst	Natuurstenen vloeren, grafzerken (XVI-XVII) Doopvont (replica XXc,, origineel XIIa), glas-in-loodvensters (XXB), muurschilderingen (XV-XVI), kansel (XXB), houten consistorie
Kunstenaars	Onbekend
Inventaris	Koorbanken, liedborden, kandelaars, kroonluchter, hoofdorgel (1972 O. Metzler & Söhne, orgelkas en pijpwerk (1831 C.F.A. Naber) klokken: 1641 (Mamertus en Johan Fremy), 1731 (Wilhelm Fremy) en 1765.
Terrein en terreinafscheiding	De kerk staat midden op de bestrate Markt. Direct rondom het gebouw ligt een smalle strook met oude zwerfkeien.
Bronnen	Erfgoedcentrum Doetinchem, E.H. ter Kuile, Monumenten van geschiedenis en kunst: Het kwartier van Zutphen, Den Haag 1958, R. Stenvert, e.a., Monumenten in Nederland: Gelderland, Zeist 2000.

JACOBSKERK | WINTERSWIJK

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

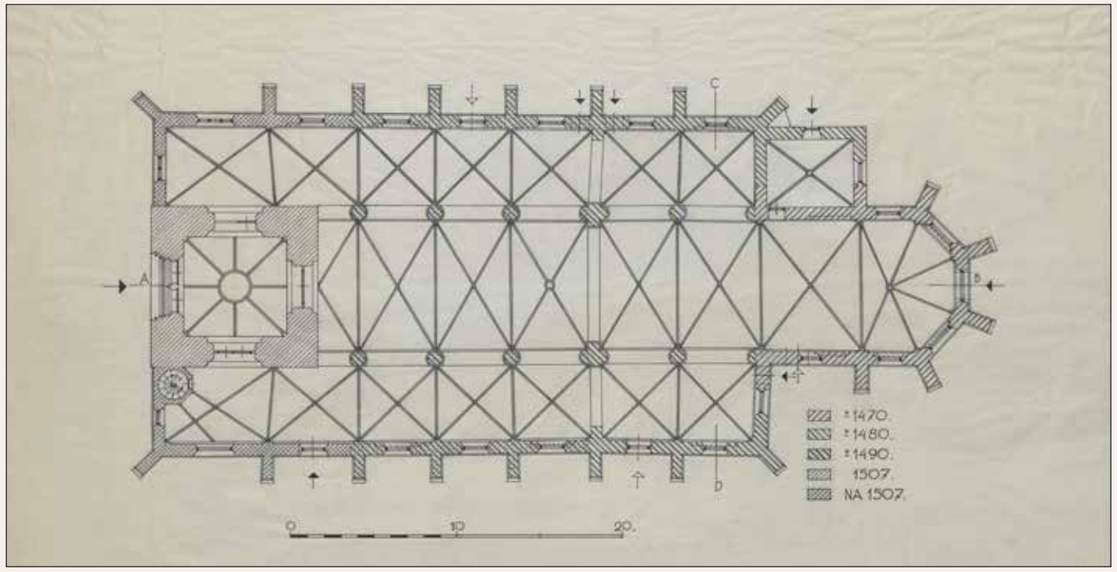
GEBOUW, EXTERIEUR

De Jacobskerk is een driebeukige pseudobasiliek met driezijdig gesloten koor en een toren van vier geledingen met ingesnoerde naaldspits. Kerkkappen en torenspits worden gedekt door leien. De gevels van zowel de kerk als toren zijn opgetrokken in baksteen en natuursteen. De gevels van schip en koren worden geleed door gemetselde steunberen met natuurstenen bekroningen. De vooral in de toren toegepaste tufsteen is mogelijk afkomstig van de romaanse voorloper. Het rijk uitgevoerde torenportaal in de westgevel heeft een dubbele ingang en hierboven een hoge spitsboogvenster met geprofileerde dagkanten en natuurstenen traceerwerk in flamboyante stijl, dat deels is hersteld tijdens recente restauraties. Ook de meeste venstertraceringen (o.a. vissenblaas, drie- en vierpassen) in natuursteen zijn uit restauratieperioden. In de toren hangen klokken uit 1641 (Mamertus en Johan Fremy), 1731 (Wilhelm Fremy) en 1765.

INTERIEUR

Het interieur bestaat uit een driebeukige ruimte met kruisribgewelven, die in het schip via schalken op ronde pijlers rusten en in het koor op figuratieve kraagstenen. Bij de jongste restauratie zijn belangrijke laatgotische gewelfschilderingen blootgelegd in koor (circa 1474) en schip (circa 1500) en verder een Laatste Oordeel uit 1550.
De kerk heeft een Metzlerorgel uit 1972, dat veel materiaal (pijpwerk en orgelkas) bevat van het oorspronkelijke Naberorgel uit 1834. De kroonluchter is in 1788 geschonken door het weversgilde. Houten kerkbanken (van vrij recente datum), preekstoel met klankbord, liedborden en de inrichting van het koorgedeelte illustreren de protestantse eredienst. De ruimte noordelijk van de toren is met een houten gepaneelde wand afgescheiden en bevat de consistoriekamer, waarin enig oud meubilair, naamlijsten en portretten van predikanten zijn ondergebracht.

Plattegrond met dateringen uit 1957. RCE beeldbank, nr. BT-016939.

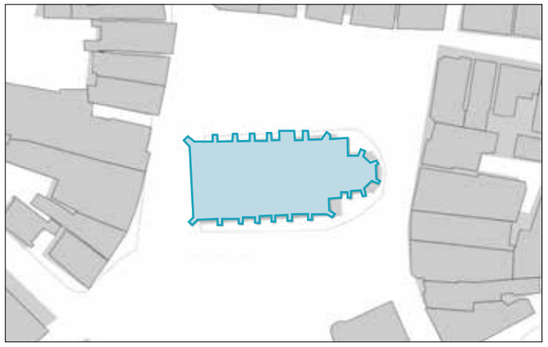

RUIMTELIJKE CONTEXT

De kerk is gesitueerd op het marktplein van Winterswijk, het hart van de dorpskern. Op deze plek zou al vanaf 780 een kerkje hebben gestaan. Rond de kerk wordt de dorpskern gekenmerkt door een compacte dorpsstructuur met een dichte bebouwing langs de Markt en de op het plein uitkomende hoofdstraten naar de omliggende buurtschappen (Mister-, Meddose-, Ratumse- en Wooldstraat). De oude kerk is met zijn hoge toren het herkennings- en oriëntatiepunt in Winterswijk.

‘DE KERK IS REPRESENTANT VAN DE RELIGIEUZE GESCHIEDENIS EN DE GELOOFSBELEVING SINDS DE VROEGE MIDDELEEUWEN’

KERKHISTORIE

De parochie Winterswijk, die oorspronkelijk tot het bisdom Munster behoorde, wordt het eerst vermeld in 1178. De kerk heeft evenwel een veel oudere oorsprong. De Hervormde Gemeente Winterswijk ontstond rond het jaar 1600.
De voorheen Rooms-katholieke Jacobskerk op de Markt deed vanaf die tijd dienst als hervormd kerkgebouw. In de negentiende eeuw ontstonden uit de verschillende modaliteiten binnen de hervormde gemeente nieuwe kerkelijke organisaties. De Hervormde Gemeente Winterswijk fuseerde in 2005 met de Gereformeerde Kerk tot de Protestantse Gemeente Winterswijk.

BOUWHISTORIE

De kerk had een romaanse voorganger uit omstreeks 1200 en zou staan op de plaats waar abt Bernrad van Echternach in 780 een doopkerkje liet bouwen. De oorspronkelijke, dertiende-eeuwse kerk kreeg rond 1400 een gotisch koor, dat circa 1470-1474 werd vervangen door twee schiptraveeen en het huidige koor met sacristie. Omstreeks 1490 volgde verdere verlenging naar het westen, ter plaatse van het oude schip. Dit deel is aan de buitenzijde met hergebruikte tufsteen bekleed en heeft een lagere kap. In 1507 begon de bouw van de met tufsteen beklede, laatgotische toren, waarbij men de zijbeuken langs de toren doortrok. Dit werk kwam rond 1550 gereed. In 1715 en 1888 werd de toren van de Jacobskerk door de bliksem getroffen. Aanzienlijke herstellingen vonden plaats in 1753 en 1834. In 1898 werd de toreningang vrij sterk gerestaureerd en het torenportaal overwelfd. Een algehele restauratie van de toren onder leiding van architect A.A. Kok vond plaats in 1937-’39 en wederom in 1990-’92.
Tussen 1968 en 1972 zijn grote restauraties aan het kerkgebouw uitgevoerd.. Rond het jaar 2000 heeft de kerk een carillon gekregen.

I. STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE		
1. deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●●●
2. wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●●●
3. bijzondere betekenis voor aanzien van Winterswijk (beeldbepalend / landmark)		●●●
4. ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●●●
II. ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE		
1. voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●●
2. voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●●●
3. wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●●
4. wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●●●
III. KUNSTHISTORIE		
1. vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		●●●
2. vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		●●○
3. vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		●○○
IV. KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS		
1. aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		●●●
2. aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		●●●
V. KERKHISTORIE		
1. herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●●
2. uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●●
VI. GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID		
1. uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●●
2. uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●●
SCORE		**48**

score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

De synagoge met mikwe, school en woning vormt in samenhang met de naast gelegen begraafplaats een gaaf complex met een hoge cultuurhistorische waarde. Het is een belangrijke herinnering aan de bloeiende Joodse gemeenschap in Winterswijk in het verleden. De gebouwen worden gekenmerkt door een markante, zorgvuldig ontworpen architectuur, met diverse decoratieve elementen.
Het geheel is een beeldbepalend ensemble binnen de markante lintbebouwing van de Spoorstraat.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

SYNAGOGE | WINTERSWIJK

OBJECTNUMMER: **046** DATUM: **30-10-2020**

Wijk - kern
Winterswijk, gemeente Winterswijk

Bouwtype
Synagoge met woonhuis, school en badhuis

Bouwjaar/periode
Synagoge: 1889
Mikwe: 1891
Woonhuis: 1905

Oorspronkelijk functie
Alles nog oorspronkelijk

Latere functie
-

Huidige functie
Synagoge, school, woonhuis, badhuis, begraafplaats

KENMERKEN

Eigenaar	Synagoge en mikwe" Stichting Cultuur-behoud Achterhoek. Woonhuis en school: particulier bezit
Adres, postcode	Spoorstraat 32, 7101 GV
Wijzigingen	1982-1984: Verbouwing synagoge
Aanbouwen	-
Architect	H v.d. Schaaf
Bouwstijl	Synagoge, mikwe: eclectisch Huis, school: Art-Deco
Status + objectnummer	Rijksmonument, nr.39057 (17-09-1974)
Nagelvaste (wand)kunst	-
Kunstenaars	-
Inventaris	Synagoge: Arke, Lodewijk XVI-vormen, laatste kwart 18e eeuw, afkomstig uit de synagoge te Elburg. Bima, tweede helft 19e eeuw, afkomstig uit de synagoge te Zwartsluis. Kandelaar en ander liturgisch gerei, 18e eeuw
Terrein en terreinafscheiding	Rond het terrein is een oud ijzeren hekwerk met ronde hoge en lage spijlen, eindigend in een sierpunt. Aan de spoorstraat is in het hekwerk een oude oplopende dubbele poort opgenomen. Links van het woonhuis is aansluitend de ommuurde begraafplaats.
Bronnen	Synagogewinterswijk.nl

SYNAGOGE, SCHOOL, WOONHUIS, MIKWE | WINTERSWIJK

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

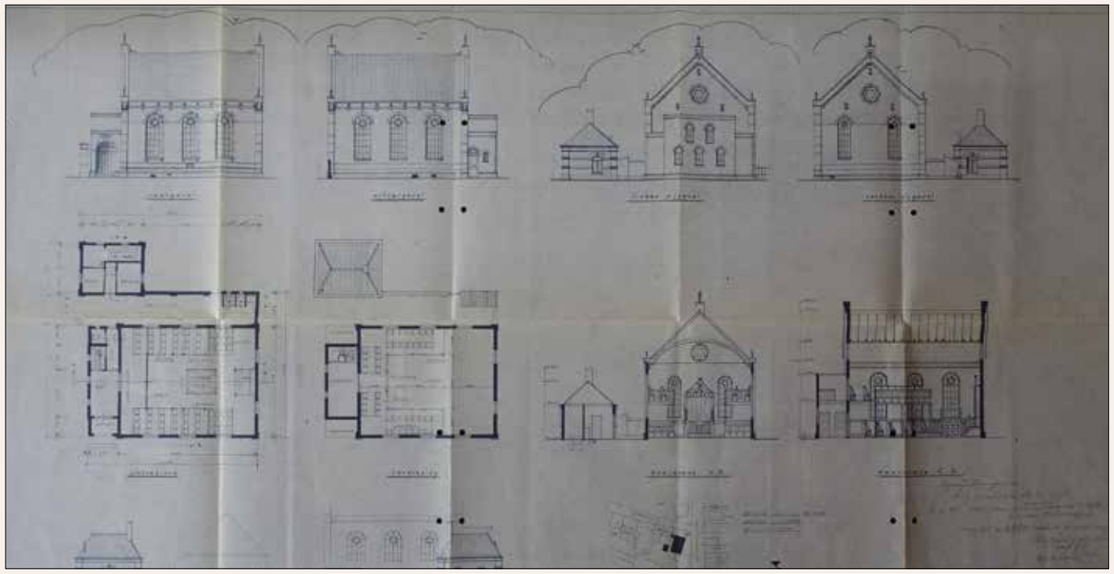
GEBOUW, EXTERIEUR

Het complex bestaat uit een eenlaags synagogegebouw uit 1889 onder een zadeldak, een enkellaags badhuis uit 1891 onder een schilddak en een tweelaags woonhuis uit 1905 onder een zadeldak, allemaal gedekt met gesmoorde kruis- of Muldenpannen. De tweelaagse school uit 1909 heeft een plat dak en is tegen de rechtergevel van het woonhuis gebouwd, de andere gebouwen staan los op het terrein en zijn georiënteerd op de Spoorstraat. De gevels zijn opgemetseld in baksteen.
Synagoge: de gevels sluiten af met een hoofdgestel, voorzien van trigliefen. Boven de entree een hardstenen plaquette met opschrift in het Hebreeuws. Hoge vensters met rondbogen en accenten in gele verblendsteen. In de raamroemen zijn davidsterren verwerkt. De gevels van het badhuis hebben gestucte spekbanden en hoekpilasters en sluiten af met een hoofdgestel. Boven de gevelopeningen segmentbogen met begin- en sluitsteen in stucwerk. Het woonhuis heeft gevels met spekbanden. Links heeft het huis een uitbouw onder een lessenaarsdak. De nok van het zadeldak is aan de straatzijde voorzien van origineel houtsnijwerk. De school heeft gevels met spekbanden in gele verblendsteen. Aan de voorzijde eindigt de gevel met siermetselwerk op de hoeken in gele en oranje verblendsteen en witgeschilderd stucwerk. De openingen hebben rond- of segmentbogen van gele en witte verblendsteen en hardstenen aanzetstenen en sluitstenen.

INTERIEUR

In het complex zijn de oorspronkelijke interieurindelingen grotendeels intact gebleven. De synagoge heeft een hal met oude tegelvloer, binnendeuren en kozijnen. Boven de gebedsruimte een houten tongewelf met gietijzeren ventilatieroosters. Oude sobere trap naar balkon. Het badhuis heeft een hal- en badruimte met oude tegelvloer, bad en lambrisering van terrazzo, ketelhuis met oude ketel en leidingen.
De school heeft een terrazzovloer in de hal en een oude trap, het schoollokaal is voorzien van een oud schoolbord bestaande uit houten stijlen, versierd met snijwerk.

Tekening mogelijk oorspronkelijke situatie uit 1975 (tekening in bezit van de Joodse gemeenschap)

RUIMTELIJKE CONTEXT

Het complex is gesitueerd naast de oude begraafplaats, die voor het eerst in 1647 wordt genoemd en in 1880 is opgeheven, en maakt deel uit van de lintbebouwing langs de Spoorstraat, die de verbinding vormt tussen het Winterswijkse station en het dorpscentrum.

‘DE SYNAGOGE IS EEN BELANGRIJKE HERINNERING AAN DE JOODSE GEMEENSCHAP IN WINTERSWIJK IN HET VERLEDEN’

KERKHISTORIE

Al in het midden van de zeventiende eeuw woonden er enkele joden in Winterswijk. In 1728 telt de gemeenschap 22 zielen., in 1812 zijn dat er 42. Heel wat locaties hebben als sjoel dienst gedaan. Het duurde tot 1847 totdat men genoeg geld bijeenkreeg om een synagoge te bouwen aan de Strobandsteeg (Jonenstraat). In 1885 werd er een stuk grond gekocht om een nieuwe synagoge te bouwen. De eerste steen werd in 1888 gelegd door de heren Elzas, Kan en Gans. Op 14 augustus 1889 werd de sjoel ingewijd door Opperrabbijn Tal. In de bloeitijd, begin twintigste eeuw, telt de gemeenschap ± 100 families. In de oorlogsjaren 1940 -1945 wordt de synagoge in beslag genomen door de Duitsers. Het interieur wordt er uit gesloopt. Tijdens de oorlogsjaren wordt de sjoel gebruikt als pakhuis en als gymnastieklokaal. Op 14 januari 1951 wordt de sjoel tijdens een plechtige dienst door Opperrabbijn J. Tal ingewijd. Het interieur is gedeeltelijk bewaard gebleven, maar veel is vernield.

BOUWHISTORIE

In het voorjaar van 1887 vond de aanbesteding van de nieuwe sjoel plaats. Architect H. van der Schaaf ontwierp het gebouw. In 1891 werd achter de synagoge het mikwe (ritueel badhuis) gebouwd, in 1905 het woonhuis voor de gazzan (voorganger) die tevens de godsdienstles verzorgde voor de kinderen.
De school/vergaderruimte werd in 1909 gebouwd. Ook hier is H. van der Schaaf Architect. De synagoge is in 1982-1984 gerenoveerd. De gebedsruimte kreeg een nieuw balkon.

I. STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE		
1. deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●○○
2. wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●●●
3. bijzondere betekenis voor aanzien van Winterswijk (beeldbepalend / landmark)		●●●
4. ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●○○
II. ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE		
1. voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●●
2. voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●●●
3. wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●●
4. wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●●●
III. KUNSTHISTORIE		
1. vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		●●○
2. vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		●○○
3. vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		○○○
IV. KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS		
1. aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		●○○
2. aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		●○○
V. KERKHISTORIE		
1. herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●○
2. uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●●
VI. GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID		
1. uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
2. uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
SCORE		**34**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde ●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde ●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde ●○○
		geen waarde / nvt ○○○

TOELICHTING WAARDERING

De kerk bezit nog de oorspronkelijke dakvorm met torentje en hoofdvorm, inclusief gevelopzet met karakteristieke vullingen van glas-in-loodramen. Opzet en vormgeving zijn typerend voor de zakelijk-expressieve kerkarchitectuur in het interbellum. De aanbouwen uit 1952 en 1961 zijn minder waardevol.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

BALINKESKERK | WINTERSWIJK

OBJECTNUMMER: **047** DATUM: **30-10-2020**

Wijk - kern
Winterswijk,
gemeente Winterswijk

Bouwtype
Kruiskerk

Bouwjaar/periode
1929

Oorspronkelijk functie
Kerk

Latere functie
Uitvaartcentrum

Huidige functie
Kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Life Winterswijk
Adres, postcode	Jeugdkerkstraat 12, 7101 DP
Wijzigingen	Verbouw Jeugdkerk (1952); Bouw opbaarruimte (1961).
Aanbouwen	Uitbouw onder een omgaand schilddak oostzijde (1952); Uitbouw onder plat dak westzijde (1961)
Architect	J. v.d. Schaaf en A.J. Steek
Bouwstijl	Zakelijkheid – Amsterdamse School
Status + objectnummer	Karakteristiek
Nagelvaste (wand)kunst	-
Kunstenaars	-
Inventaris	Oorspronkelijke orgel op balkon gebouwd door P. van Oeckelen in 1889 voor de Lutherse kerk van Breda; in 1931 overgeplaatst naar Winterswijk. Huidige orgel lijkt jonger. Oorspronkelijke klok in toren aanwezig.
Terrein en terreinafscheiding	Voorzijde kerk is iets van de straat gelegen. Links en rechts van het gebouw is een parkeerterrein met een erfscheiding van schanskorven ter hoogte van de straat.
Bronnen	Reliwiki,nl, flentrop.nl, oudwinterswijk.nl.

BALINKESKERK | WINTERSWIJK

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

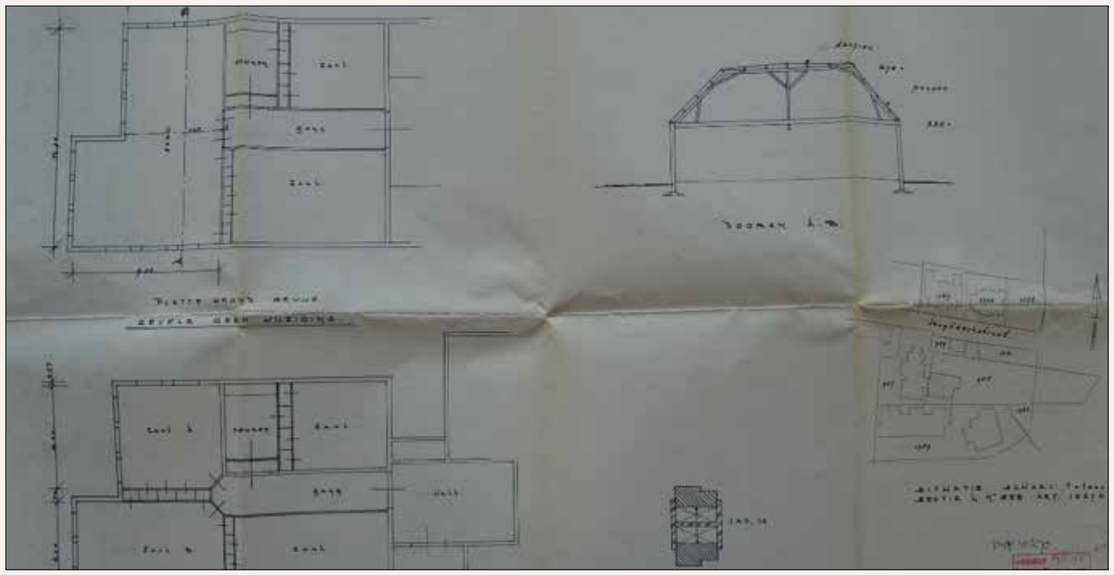
De Balinkeskerk is een bakstenen kruiskerk met steile zadeldaken. De gevels zijn opgemetseld met een rood trasraam en gele baksteen daarboven in een halfsteens verband. Tussen de rechte vensters zijn decoratief gemetselde bakstenen muurdammetjes aanwezig. De vensters zijn voorzien van veelkleurige stalen glas-in-loodramen. De entrees zijn gelegen in portalen onder een plat dak tegen de linker en rechter zijgevel. Aan de voorzijde steken de platte daken verder uit en worden opgevangen door een houten stijl die ter decoratie voorzien is van gesneden geometrische vormen.
De zadeldaken boven het kerkgebouw zijn verder bedekt met niet oorspronkelijke shingles in maasdekking. Aan de onderzijde karakteristieke bakgoten van hout, die fors uitsteken.
Centraal op de kruisende zadeldaken is een open torentje gebouwd met lage spits met een bolvormige bekroning.
In de toren hang een oude klok.

INTERIEUR

Het kerkgebouw kent op de lambrisering in schoon metselwerk na (voorzien van een nieuwe voeg in portlandcement) geen oude interieurelementen meer. Wellicht dat achter de plafondbetimmering van plaatwerk nog een oud gewelf aanwezig is. De trapopgang naar het voormalige orgelbalkon tegen de voorgevel van de kerk heeft een oude lambrisering en trap. Verder nog oorspronkelijke binnendeuren in de vorm van Bruynzeeldeuren met soms een glas-in-loodraam in het bovenste paneel. Soms zijn oude deuren afgeplaat, zoals het geval is bij de dubbele deuren, links en rechts van de kansel. De aanwezige kansel, banken en het orgel zijn niet oorspronkelijk.

Plattegrond van de uitbouw uit 1952, die in 1966 opnieuw wordt ingedeeld. 1966 (bouwdossier gemeente Winterswijk, 1929-1966,nr. 7690.

‘DE KERK BEZIT NOG DE OORSPRONKELIJKE DAKVORM MET TORENTJE EN HOOFDVORM’

RUIMTELIJKE CONTEXT

De Jeugdkerk is naamgever van de Jeugdkerkstraat, gelegen in het voormalige buitengebied Balinkes. Dit gebied, in de plaatselijke volksmond ook ‘Gängeskes’ genoemd, bestond uit bouwland en moestuinen, gescheiden door smalle paden met hoge heggen (vandaar de naam Gängeskes) en enkele woningen. Het gebied is omstreeks 1930 ontwikkeld met nieuwe straten en gebouwen, waaronder ook het R.K. parochiehuis op Jeugdkerkstraat 5, aan de overzijde van de voormalige Jeugdkerk. De naam Balinkeskerk stamt van een veel latere datum. na 1985.

KERKHISTORIE

De Jeugdkerk is gebouwd in opdracht van de Hervormde Gemeente Winterswijk. Het landelijke fenomeen Jeugdkerk kwam binnen protestantse kringen in de eerste helft van de twintigste eeuw op en had vooral betrekking op de doelgroep van 12- tot 16-jarige jongens en meisjes.
Op 9 december 1918 hield ds. Andries Martinus van de Laar Krafft (1891-1964) de eerste jeugdkerkdienst te Rotterdam.
Van 2006 tot 2019 was het gebouw in gebruik bij een uitvaartonderneming. Thans is de kerk in bezit van de kerkgemeente Life Winterswijk en is de naam veranderd in Balinkeskerk.

BOUWHISTORIE

Door de uitbreiding aan de oostzijde in 1952 is de oorspronkelijke entree van de kerk verplaatst van de portalen tegen de zijkanten van het gebouw naar de uitbouw. In 1961 is aan de westzijde een tweede uitbouw gerealiseerd onder een plat dak, die een eigen entree vanaf de Jeugdkerkstraat kreeg. Het interieur is in 1985 en later aangepast, waarbij o.a. het orgelbalkon is dichtgezet.

I.	STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE		
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●●●
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●●○
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Winterswijk (beeldbepalend / landmark)		●●●
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●●○
II.	ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE		
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●●
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●●○
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●●
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●●●
III.	KUNSTHISTORIE		
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		●●○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		○○○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		○○○
IV.	KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS		
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		●○○
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		○○○
V.	KERKHISTORIE		
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●●
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●●
VI.	GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID		
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
SCORE			**34**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

De Apostolische kerk is gevestigd in een voormalig bankgebouw aan de Spoorstraat, gebouwd in kenmerkende Nieuw Historiserende stijl. Dit komt bijvoorbeeld naar voren in de aanwezige klassieke stijlkenmerken in de voorgevel. Binnen het interieur is nog een aantal oorspronkelijke afwerkingen aanwezig. Bij de ombouw tot kerk in 1968 zijn delen van het oorspronkelijke interieur gewijzigd.

Het pand is van belang voor de vroegere functionele en ruimtelijke ontwikkeling van de kern van Winterswijk. Het diende eerst als bankgebouw met woning. Sinds 1968 is het in gebruik door het Apostolisch Genootschap.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

APOSTOLISCH GENOOTSCHAP | WINTERSWIJK

OBJECTNUMMER: **049** DATUM: **30-10-2020**

Wijk - kern
Winterswijk, gemeente Winterswijk

Bouwtype
Bankgebouw woning

Bouwjaar/periode
1919

Oorspronkelijk functie
Bankgebouw woning

Latere functie
Kerk voor Apostolisch Genootschap

Huidige functie
Kerk voor Apostolisch Genootschap

KENMERKEN

Eigenaar	Apostolisch Genootschap
Adres, postcode	Spoorstraat 2, 7101 GT
Wijzigingen	Bouw verwarmingskelder (1941); Verbouw vergaderzaal (1968).
Aanbouwen	-
Architect	Vermoedelijk H. van der Schaaf, Winterswijk
Bouwstijl	Nieuw Historiserend, Um-1800
Status + objectnummer	Gemeentelijk Monument
Nagelvaste (wand)kunst	Glas-in-loodramen
Kunstenaars	-
Inventaris	-
Terrein en terreinafscheiding	Het gebouw ligt met de voorgevel aan de Spoorstraat. Aan de achterzijde is een open plaats, voorzien van tegels. Tussen nummer 2 en 4 loopt een steeg.
Bronnen	Reliwiki.nl, Erfgoedcentrum Doetinchem

APOSTOLISCH GENOOTSCHAP | WINTERSWIJK

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

Het Apostolisch Genootschap is gevestigd in een voormalig bankgebouw. Dit rechthoekig pand in Nieuw Historiserende stijl heeft twee bouwlagen onder een omgaand schilddak, bedekt met gesmoorde opnieuw verbeterde Hollandse pannen en vorsten. De gevels zijn opgemetseld met rode bakstenen in een kruisverband. Aan de voorzijde bestaat de gevel uit drie vensterassen met een middenrisaliet.
In het risaliet van beneden naar boven de hoofdentree en een venster, voorzien van omlijstingen in klassieke vormen met o.a. pilasters, halfzuilen en een fronton. Op de latei boven de entree is APOSTOLISCH GENOOTSCHAP geschreven in weelderige letters.

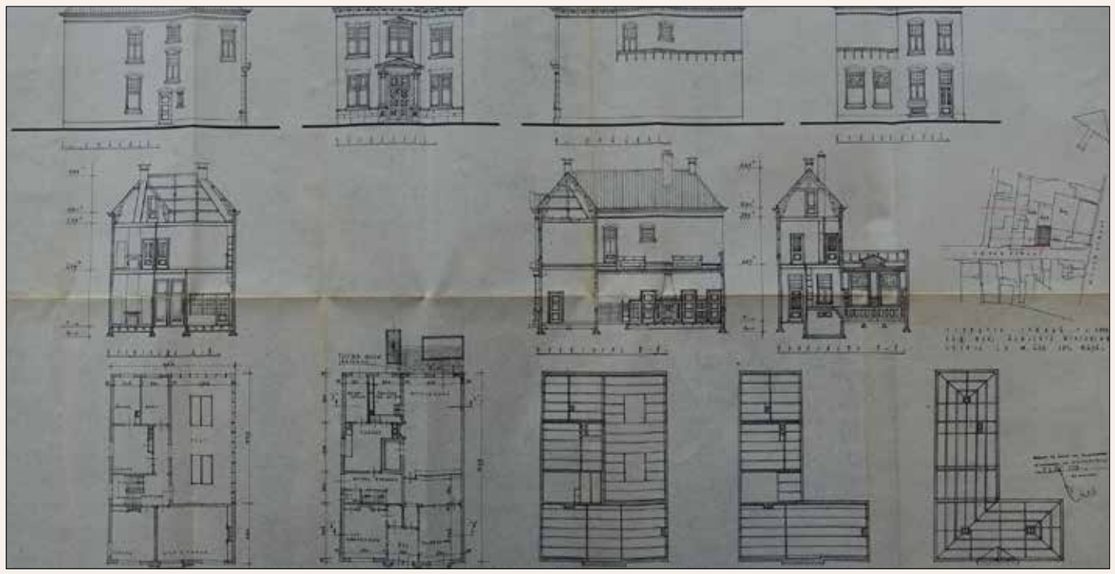
De gevel wordt afgesloten met een hoofdgestel met zware kroonlijst en ter hoogte van de middenrisaliet een fronton. Aan de onderzijde is bij de naastgelegen gevelvlakken een gestucte plint aanwezig met schijnvoegen en brede geprofileerde lijst.

De meeste vensters in de gevels zijn nog oorspronkelijk, gevuld met kruis- of kloosterkozijnen. Op de begane grond van de voorgevel zijn er nog oude glas-in-loodramen in een symmetrisch Jugendstilontwerp aanwezig in de bovenlichten.

INTERIEUR

Binnen het interieur zijn nog enkele oudere afwerkingen, behorende tot de bouwtijd van 1919. Zo is in de vestibule een terrazzovloer aanwezig met lambrisering van tegels. Verder is het trappenhuis uit 1919, inclusief wandleuningen, bordestrappen en balustraden met panelen. Tevens zijn er nog tal van oorspronkelijke binnendeuren in zwaar geprofileerde kozijnen aanwezig.

Verbouwingstekening van 1968. EAL bouwdossier, 1511, nr.9633.

RUIMTELIJKE CONTEXT

Het pand was oorspronkelijk aan beide zijden vrijstaand en onderdeel van de dichte lintbebouwing van het mees oostelijke en oudste deel van de Spoorstraat. Aan de rechterzijde grenst het thans aan een nieuw gebouwde woning. Aan de linkerzijde is nog steeds de gang gesitueerd tussen Spoorstraat 2 en 4. Aan de achterzijde van het pand is een open plaats, die geheel ommuurd is en ontsloten wordt via een poort in de gang aan de linkerzijde.

‘SINDS 1968 IS HET GEBOUW IN GEBRUIK DOOR HET APOSTOLISCH GENOOTSCHAP’

KERKHISTORIE

Sinds 1968 is het gebouw in gebruik door het Apostolisch Genootschap, die aan de achterzijde op de begane grond een gebedsruimte heeft. Deze ruimte is in 1968 gemaakt door de sloop van enkele binnenmuren. Thans is de ruimte ingericht met modern meubilair van blank eikenhout.

BOUWHISTORIE

Het bestaande gebouw werd, na afbraak van een ouder gebouw, in 1919 geheel nieuw opgetrokken en diende als vestiging van de Nutsspaarbank. Ook bevatte het pand een woning. Het bankgebouw kreeg een vormgeving in de zogenaamde nieuwe historiserende stijl, met veel elementen uit het Hollandse classicisme. Die verleenden het gebouw een bij de functie passende waardige uitstraling. De begane grond functioneerde als bankruimte. Aan de voorzijde waren wachtkamers, aan de achterzijde een zittingzaal. Aan de linkerzijde was een trappenhuis met aangrenzende keuken. Achter de keuken lagen een bergplaats en kantoor. Tussen de zittingzaal en de keuken was, in de buik van het gebouw, een kluis. De verdieping deed dienst als woning met woon- en slaapkamers.

Aan de achterzijde werd in 1941 een nieuwe verwarmingskelder gemaakt. In 1968 werd het gebouw verkocht aan het Apostolisch Genootschap en is een nieuwe indeling gemaakt. Zo werden de binnenmuren tussen de achterste ruimtes op de begane grond gesloopt zodat er een grote gebedsruimte ontstond. Op de verdieping verdween de woonfunctie.
Deze verdieping ging functioneren als kerkelijk centrum binnen de bestaande indeling.

I. STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE		
1. deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●●●
2. wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●○○
3. bijzondere betekenis voor aanzien van Winterswijk (beeldbepalend / landmark)		●●●
4. ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●●●
II. ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE		
1. voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●●
2. voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●○○
3. wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●●
4. wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●●○
III. KUNSTHISTORIE		
1. vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		●●○
2. vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		●●○
3. vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		○○○
IV. KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS		
1. aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		●●●
2. aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		●●●
V. KERKHISTORIE		
1. herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●●
2. uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●●
VI. GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID		
1. uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●●
2. uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●●
SCORE		**41**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde ●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde ●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde ●○○
		geen waarde / nvt ○○○

TOELICHTING WAARDERING

Het kerkgebouw met woning vormt een uniek ensemble aan de Markt in Winterswijk. Het kerkgebouw is grotendeels nog oorspronkelijk in opzet en vorm en is een van de oudste doopsgezinde kerkgebouwen in Gelderland. De ontstaansgeschiedenis van de kerk hangt samen met het woonhuis aan de voorzijde, waar in de voorganger daarvan in 1611 de doopsgezinde broeders Waliën woonden. Zij worden herinnerd in de gevelsteen boven de kerkentree uit 1711.

De kerk bezit verder veel bouwhistorische sporen die meer kunnen vertellen over de ouderdom van het gebouw.

WIJ DOET 'T SAMEN!

CULTUURHISTORISCHE QUICKSCAN
KERKENVISIE OOST-ACHTERHOEK

Gemeente Aalten · gemeente Oost Gelre · gemeente Winterswijk

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

DOOPGEZINDE KERK | WINTERSWIJK

OBJECTNUMMER: **050** DATUM: **30-10-2020**

Wijk - kern
Winterswijk, gemeente Winterswijk

Bouwtype
Schuilkerk ver-momd als pakhuis, vrijstaand woonhuis

Bouwjaar/periode
Kerk: 1711
Pastorie: vernieuwd in 1867

Oorspronkelijk functie
Kerk en pastorie

Latere functie
-

Huidige functie
Kerk voor Doopgeziende Gemeente

KENMERKEN

Eigenaar	Doopgezinde kerk
Adres, postcode	Torenstraat 2-4, 7101 DC
Wijzigingen	Verbouw woning (1919); Restauratie kerk, o.a. leien bedekking (1994); Verbouw/restauratie interieur kerk (1998).
Aanbouwen	Schuur tussen woning en kerk omstreeks 1900
Architect	-
Bouwstijl	Kerk: sober classicisme Pastorie: neoclassicistisch
Status + objectnummer	Rijksmonument, nr. 39059, 11-07-1969
Nagelvaste (wand)kunst	Oude houten vloer, tegelvloer uit omstreeks 1930, banken, lambriseringen met panelen, houten kansel met driezijdige overkapping, geschilderd houten gewelf.
Kunstenaars	-
Inventaris	Zesarmige kroonluchter, gebedsbordjes, lantaarns bij lessenaar
Terrein en terreinafscheiding	Smalle binnenplaats tussen pastorie en achtergelegen kerk. Aan de rechterzijde van de kerk is een smalle strook tussen gebouwen perceelscheiding.
Bronnen	Reliwiki.nl, dgwinterswijk.doopsgezind.nl, Erfgoedcentrum Doetinchem, rkd.nl

DOOPGEZINDE KERK | WINTERSWIJK

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

Het kerkgebouw stamt volgens een gevelsteen boven de entree in de zuidgevel uit 1711 (SIET HOE FYN- EN LIEFELYKT ALLEN STONDEN- DAT BROEDERS ZIJN- IN EENDRAGTIG-HEIT BEVONDEN- PSALM 135. VERS 1 – ANNO 1711 – ALS MEN DEN 17 AUGUSTUS SEIT – IS HIER DEN EERSTEN STEEN GELEID – DOOR – H EN M WALIJEN – ALS DIRECTEURS). Het bakstenen gebouw is vierkant van vorm en heeft een zeer karakteristiek tentdak, bedekt met in 1994 vernieuwde leien. Onder de kerk zijn twee gescheiden kelders aanwezig, die via luiken tegen de zuidgevel bereikt kunnen worden. De linker kelder heeft een tongewelf, de rechter bakstenen troggewelven op eikenhouten balken. In de in kruisverband opgemetselde gevels, uitgevoerd met baksteen hoekkettingen en lijsten van profielstenen, zijn rondboogvensters aanwezig. Aan de achterzijde zijn twee van de drie oorspronkelijke steunberen nog aanwezig. Aan alle zijden van het gebouw zijn veel bouwsporen zichtbaar in de gevels.
De woning uit 1867, voorzien van gepleisterde gevels, is thans verhuurd. De kerk maakt enkel gebruik van de achterkamer op de begane grond. De gevel van de woning is aan de voorzijde voorzien van vier vensterassen met T-ramen. De buitenste vensters hebben een gestucte kuif aan de bovenzijde van de wenkbrauw. Aan de onderzijde van de lekdorpels zijn bij deze vensters terracotta consoles aanwezig. Tussen de twee middelste vensters op de begane grond een hardstenen gevelsteen: GERRIT JAN WIELINK – MEI 1866.

INTERIEUR

Het interieur van de kerk bestaat uit een ongedeelde zaalruimte en is grotendeels historisch, maar voorzien van een nieuwe kleurstelling uit 1998 in verschillende tinten blauw. Oude elementen zijn de rood geschilderde houten vloerdelen, de lambrisering van panelen met opgelegd lijstwerk rond de gebedsruimte, de kansel tegen de noordgevel met driezijdig klankbord en de aanwezige banken. Boven de kerkruimte is het oorspronkelijke gewelf aanwezig, met bovenin een geschilderde gewelfschotel met zon en bijbelcitaat:
DIE MYNEN NAME VREEST, SAL DE SONNE DER GERECHTIGHEYD OPGAAN – MAL.:4W2.
De vestibule met balkon achter de hoofdentree in de zuidgevel is na 1998 ingebracht.

Interieur 1960. RCE beeldbank, nr. 057557.

Interieur 1960. RCE beeldbank, nr. 057558.

RUIMTELIJKE CONTEXT

Het kerkgebouw stond van oorsprong ingebouwd tussen woonhuizen aan de Markt in het hart van Winterswijk. Het ging net als nu schuil achter een pand in de westelijke gevelwand van het plein. Hierdoor lag het uit het zicht. Langs de linkerzijde van de pastoriewoning liep een gang naar het achtererf met het kerkgebouw. Bij de aanleg van de Torenstraat in de jaren 30 van de vorige eeuw is het pand aan de linkerzijde naast de woning gesloopt. Sindsdien is het kerkgebouw met de zijgevel aan deze straat gelegen.

‘DE KERK BEZIT VEEL BOUWHISTORISCHE SPOREN DIE MEER KUNNEN VERTELLEN OVER DE OUDERDOM VAN HET GEBOUW’

KERKHISTORIE

Momenteel wordt algemeen aanvaard dat de huidige Doopsgezinde gemeente in 1611 werd gesticht. Dat gebeurde door de komst van een aantal families, die om veiligheidsredenen Bocholt hadden verlaten. Omdat er geen kerkgebouw voorhanden was, vonden de godsdienstoefeningen plaats in de achterkamer van een huis van een van de leden. Dat was zeer waarschijnlijk in het pand van de familie Waliën, dat stond op de plek van de huidige pastorie. Vanaf 1711 werd het huidige kerkgebouw betrokken.

BOUWHISTORIE

De gevels van de kerk tonen veel bouwsporen in de vorm van dichtzettingen, naden en metselverbanden. Mogelijk is een oudere voorloper opgenomen in het huidige gebouw uit 1711. De kelder met tongewelf is mogelijk hier een restant van. Sinds de bouw in 1711 is het gebouw verschillende keren gerestaureerd, het laatst in 1994-1998, waarbij onder meer de dakbedekking werd vernieuwd.

I.	**STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE**		
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●●○
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●●○
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Winterswijk (beeldbepalend / landmark)		●●●
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●●○
II.	**ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE**		
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●○
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●●●
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●●
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●●●
III.	**KUNSTHISTORIE**		
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		●●○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		○○○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		○○○
IV.	**KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS**		
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		○○○
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		○○○
V.	**KERKHISTORIE**		
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●●
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●○
VI.	**GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID**		
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●●
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
SCORE			**32**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

De architectuurhistorische waarde van dit gebouw ligt voornamelijk in het exterieur en dan in het bijzonder in de markante opzet en vormgeving van de voorgevel en het decoratieve materiaal- en kleurgebruik. Van het oorspronkelijke interieur zijn voor zover zichtbaar geen belangwekkende elementen behouden gebleven. De aanbouwen aan de achterzijde en het interieur zijn niet waardevol. Er is sprake van een voor Winterswijk boeiende stichtings- en gebruiksgeschiedenis.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

GEBOUW IRENE | WINTERSWIJK

OBJECTNUMMER: **051** DATUM: **30-10-2020**

Wijk - kern
Winterswijk, gemeente Winterswijk

Bouwtype
Schoolgebouw, later verenigings-gebouw

Bouwjaar/periode
Kadaster hulpkaart (K1355: 1871), huidige vorm ca. 1900

Oorspronkelijk functie
School

Latere functie
Vergaderzaal

Huidige functie
Kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Vergadering van Gelovigen
Adres, postcode	Ratumsestraat 148, 7101 MV
Wijzigingen	Bouwen bergplaats (1902); Verbouw vergaderruimte, (1907,1914, 1935, 1940, 1957, 1966); Verbouw woning (1940, 1967); Verbouw zaal (1953).
Aanbouwen	-
Architect	A.J. Streek
Bouwstijl	Overgangsarchitectuur, sobere Jugendstil
Status + objectnummer	Gemeentelijk monument, nr. 0294/93
Nagelvaste (wand)kunst	-
Kunstenaars	-
Inventaris	-
Terrein en terreinafscheiding	Ommuurde open plaats met betontegels aan de straatzijde, rechts naast het gebouw.
Bronnen	Rapport Gelders Genootschap, april 2019 www.vergadering.nu/pdf/vergadering-van-gelovigen.pdf

GEBOUW IRENE | WINTERSWIJK

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

Gebouw Irene is in de huidige staat omstreeks 1914 tot stand gekomen, waarbij delen van een voorganger bewaard zijn gebleven. Dit eerdere gebouw was in gebruik als school. Resten van de school zijn nog aanwezig in de linker zijgevel, de achtergevel en de tuinmuur. In 1914 werd de school verbouwd en kreeg het een L-vorm, bestaande uit een voorbouw die als conciërgewoning diende en een reeks zalen aan de achterzijde. Het pand heeft drie bouwlagen en een plat dak.

De voorgevel van de voorbouw ligt aan de straat en kent een symmetrische indeling. De gevel wordt geleed door vijf vensterassen, gescheiden door pilasters in oranjerode verblendsteen. De in de tussenliggende, in donkere baksteen gemetselde velden geplaatste vensters hebben decoratieve accenten: witgeverfde lateien of boogvelden met siermetselwerk. Centraal in de gevel bevindt zich een ingangsportiek onder een gemetselde boog. Tevens is er boven de hoofdentree in de middelste travee een gevelsteen met de naam IRENE in reliëf.

De vensters in de voorgevel zijn gevuld met houten kozijnen met daarin oude schuif-, draai- of klepramen.

De vergaderzaal aan de achterzijde is uit 1966.

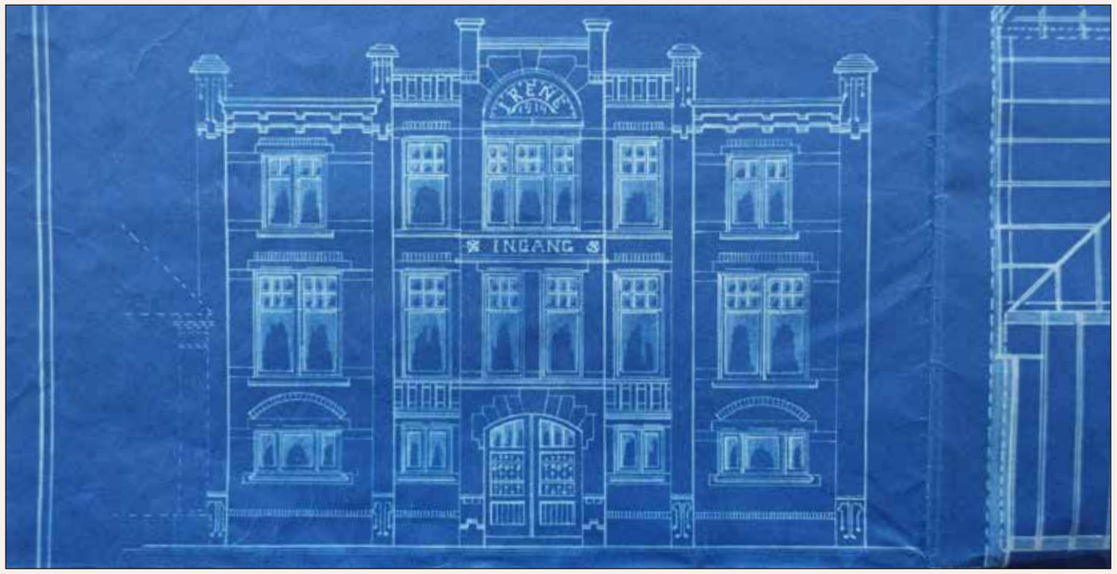
INTERIEUR

Op de begane grond van de voorbouw is nog een oude terrazzovloer aanwezig in keuken en gang.

De vergaderzaal uit 1966 heeft geen bijzondere elementen binnen het interieur.

Aanzicht voorgevel op de tekening van 1914. EAL, archief 1511, inv.nr. 9208.

RUIMTELIJKE CONTEXT

Het gebouw was van oorsprong ingebouwd in de zuidelijke gevelwand van de Ratumsestraat, één van de hoofdstraten in het centrum van Winterswijk. In 1966 werd het rechts gelegen pand echter afgebroken waardoor hier een open ruimte ontstond.

‘HET GEBOUW IS NIET ALS KERK OF KERKZAAL GEBOUWD, MAAR ALS SCHOOL’

KERKHISTORIE

De Vergadering van Gelovigen is een gemeenschap van gelovigen die als evangelisch-orthodoxe richting is voortgekomen uit het Réveil in de negentiende eeuw. Rond het midden van de negentiende eeuw ontstaan de eerste vergaderingen in Nederland. Al in 1854 was er sprake van een gemeenschap in Winterswijk. Sinds wanneer de Vergadering van Gelovigen gebruik maakt van het gebouw Irene is uit het onderzoek niet duidelijk geworden.

BOUWHISTORIE

Het gebouw is niet als kerk of kerkzaal gebouwd. Het oorspronkelijke gebouw bestond uit een school uit circa 1900. In 1914 vond de verbouw plaats van deze school tot conciërgewoning en vergaderzaal voor arbeiders. Hierbij kreeg het pand zijn huidige volume en verschijningsvorm met de rijk gedecoreerde voorgevel. In 1966 werd de vergaderzaal vervangen door de huidige variant.

I.	STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE		
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●●●
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●●●
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Winterswijk (beeldbepalend / landmark)		●●○
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●●○
II.	ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE		
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●○
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●●●
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●○
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●●○
III.	KUNSTHISTORIE		
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		●●○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		○○○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		○○○
IV.	KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS		
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		●○○
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		●●○
V.	KERKHISTORIE		
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●●
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●○
VI.	GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID		
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●●
SCORE			**34**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

Gebouw met een bijzondere kerkhistorie, verbonden aan de Molukse gemeenschap, die veelal woonachtig was in de wijk Hakkelerkamp in Winterswijk.
Het ontwerp is van het bekende architectenbureau Koning en Rentjes uit Hengelo, dat vanaf de jaren 50 van de 20ste eeuw veel gebouwen in Twente en de omgeving heeft ontworpen.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

IMMANUELKERK | WINTERSWIJK

OBJECTNUMMER: **052** DATUM: **19-07-2021**

Wijk - kern
Winterswijk,
gemeente Winterswijk

Bouwtype
Zaalkerk

Bouwjaar/periode
1972

Oorspronkelijk functie
Kerk

Latere functie
-

Huidige functie
Kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Molukse samenwerkende kerk
Adres, postcode	Kloetenseweg 53, 7101 TW, Winterswijk
Wijzigingen	Niet bekend
Aanbouwen	Niet van toepassing
Architect	J.B. Koning, J.C. Rentjes
Bouwstijl	Functionalisme
Status + objectnummer	-
Nagelvaste (wand)kunst	Niet aanwezig
Kunstenaars	Niet bekend
Inventaris	Houten preekstoel, een gietijzeren kandelaar en een doopvont
Terrein en terreinafscheiding	De kerk ligt op een groen ingericht terrein met lage hagen en borders aan de openbare weg. Aan de rechterzijde is een beklinkerde oprit naar de achterzijde van het pand.
Bronnen	Reliwiki.nl

IMMANUELKERK | WINTERSWIJK

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

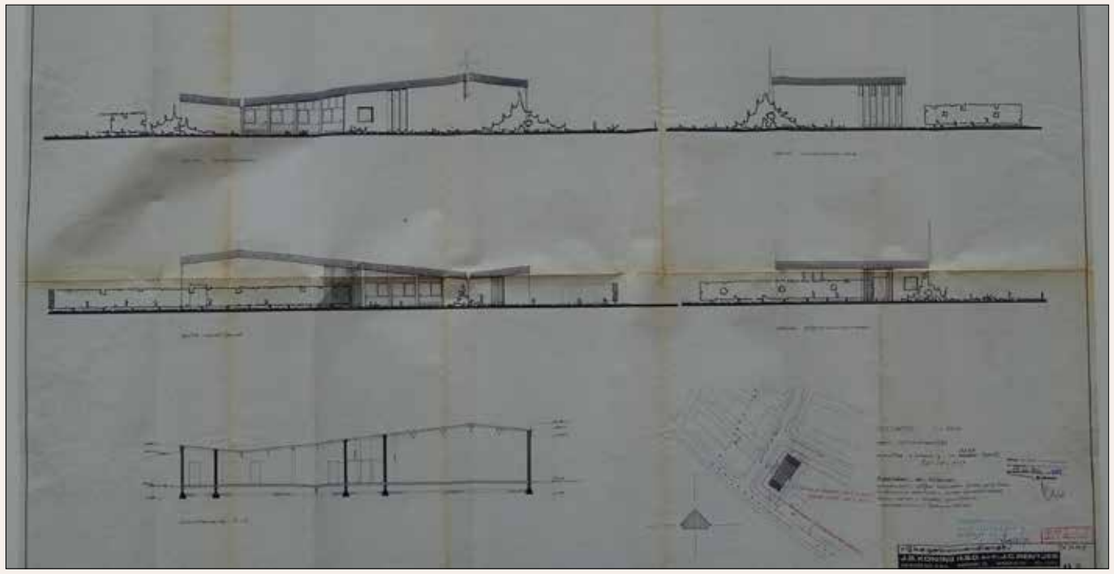
Rechthoekige kerk van het zaaltype, met één laag onder een flauw hellend geknikt zadeldak naar een ontwerp van architectenbureau Koning en Rentjes uit Hengelo. Het gebouw bestaat uit een gebedsruimte aan de zijde van de Kloetenseweg en een aansluitend bouwdeel aan de achterzijde daarvan. De gevels zijn opgetrokken in een grijze betonsteen met grinttoeslag en worden afgesloten met een houten dakrand. Bij het bouwdeel waar de gebedsruimte in is ondergebracht zijn in de voor- en zijgevel hoge vensters aanwezig, ingezet met moderne ladderramen. Tevens is aan de zijde van de Acacialaan een kruis tegen de gevel aanwezig, gecombineerd met de naam van de kerk in blokletters: IMMANUEL. Bij de entree is aan de rechterzijde een luidklok tegen de gevel bevestigd. Op de voorzijde van de bel een versiering van ranken en het opschrift: JOS VAN DE KERKHOF ~AARLE RIXTEL ~ 1973.

INTERIEUR

Het interieur van het gebouw is nog geheel oorspronkelijk met naast de vestibule aan de zuidzijde de gebedsruimte. Achter de gebedsruimte is verder nog een gemeenschapszaal aanwezig. Aan de vestibule grenzen nog enkele kleinere ruimtes, zoals een catechismusruimte.
In de gebedsruimte zijn enkele liturgische objecten aanwezig, zoals een moderne houten preekstoel en een gietijzeren kandelaar en doopvont met bronzen deksel.

Bouwtekening 1970. EAL bouwdossier 1511, nr. 7861.

RUIMTELIJKE CONTEXT

Het gebouw vormt de entree tot de woonwijk Hakkelerkamp-Oost, waar aan het einde van de jaren 60 veel Molukse gezinnen naar toe waren verhuisd. De kerk vormt dan ook het visitekaartje van de wijk en is qua architectuur een opvallende verschijning naast de eenvoudige woonhuisarchitectuur (geschakelde eengezinswoningen) van deze naoorlogse uitbreidingswijk met zijn halfopen verkaveling. Rond het gebouw is verder de nodige groen beplanting aanwezig: een tuin met gazon, lage hagen, borders met heesters en enkele grote bomen.

‘GEBOUW MET EEN BIJZONDERE KERKHISTORIE, VERBONDEN AAN DE MOLUKSE GEMEENSCHAP’

KERKHISTORIE

In 1951 werden de Molukse KNIL-militairen gedemobiliseerd. Ze vertrokken grotendeels naar Nederland, waar zij zich kerkelijk organiseerden in de Moluks-Protestantse Kerk in Nederland.

In 1959 werd in Winterswijk het kamp/woonoord Vosseveld ingericht voor de huisvesting van Molukkers. Er waren ongeveer 800 bewoners, waarvan ruim 145 kinderen op het kamp. Vosseveld was een model-woonwijk. De woningen hadden een eigen keuken en toilet. In 1969 moesten de laatste Molukse gezinnen kamp Vosseveld verlaten. De meesten waren woonachtig in de nieuwbouwwijk Hakkelerkamp-oost. In deze wijk werd in 1973 ook de eigen Immanuëlkerk gebouwd.

BOUWHISTORIE

Er zijn geen verbouwingen uitgevoerd aan het exterieur van het gebouw.

I. STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE		
1. deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●●○
2. wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●●●
3. bijzondere betekenis voor aanzien van Winterswijk (beeldbepalend / landmark)		●●○
4. ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●○○
II. ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE		
1. voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●●
2. voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●●●
3. wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●○
4. wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●○○
III. KUNSTHISTORIE		
1. vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		●●○
2. vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		○○○
3. vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		○○○
IV. KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS		
1. aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		○○○
2. aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		○○○
V. KERKHISTORIE		
1. herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●○
2. uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●○
VI. GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID		
1. uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
2. uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
SCORE		**27**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde ●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde ●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde ●○○
		geen waarde / nvt ○○○

TOELICHTING WAARDERING

Het voormalige R.K. parochiehuis is in opzet en functie kenmerkend voor het interbellum en als gebouw, gecreëerd voor de samenkomst van katholieke gemeenschap typerend voor de verzuiling. Wat betreft ontwerp is het gebouw van belang als onderdeel van het oeuvre van Jakob van der Schaaf. Het gebouw is opgetrokken in een sobere zakelijk expressionistische stijl, herkenbaar voor de periode in het Interbellum waarin het gebouw is ontstaan.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

CHRISTENGEMEENTE DE ONTMOETING | WINTERSWIJK

OBJECTNUMMER: **055** DATUM: **19-07-2021**

Wijk - kern
Winterswijk,
gemeente Winterswijk

Bouwtype
Zaalgebouw

Bouwjaar/periode
1936

Oorspronkelijk functie
Parochiehuis

Latere functie
Jongerencentrum

Huidige functie
Kerk voor de evangelie-gemeente Christen-gemeente De Ontmoeting

KENMERKEN

Eigenaar	Christengemeente De Ontmoeting
Adres, postcode	Jeugdkerkstraat 5, 7101 DP, Winterswijk
Wijzigingen	Uitbreiding jongerencentrum (1974)
Aanbouwen	-
Architect	Jakob van der Schaaf
Bouwstijl	Zakelijk expressionisme
Status + objectnummer	Karakteristiek
Nagelvaste (wand)kunst	Niet van toepassing
Kunstenaars	Niet van toepassing
Inventaris	Niet van toepassing
Terrein en terreinafscheiding	Aan de zuidzijde van het pand is een parkeerplaats gelegen, die grenst aan de Jeugdkerkstraat. Het gebouw ligt dan ook redelijk ver van de straat verwijderd. Aan de noordzijde is een binnenplaats met een moderne inrichting.
Bronnen	Reliwiki.nl, devijftigpluskrant.nl, oudwinterswijk.nl,

CHRISTENGEMEENTE DE ONTMOETING | WINTERSWIJK

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

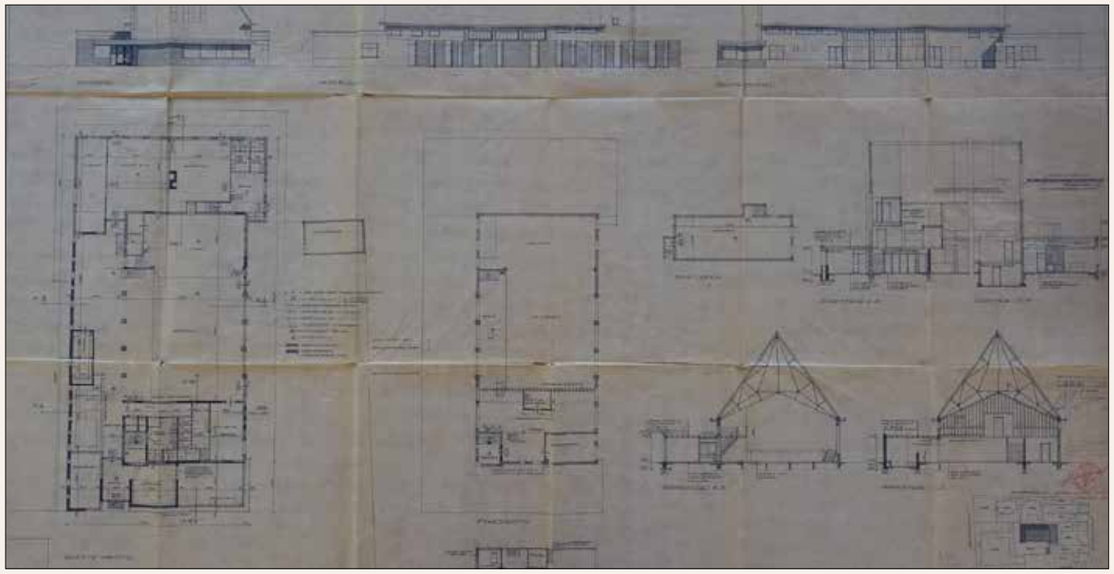
Rechthoekig gebouw onder een hoog met rode opnieuw verbeterde Hollandse pannen gedekt zadeldak. Aan de kant van de hoofdentree aan de oostzijde is een vierkante aangebouwde toren onder een plat dak met omhoekende stalen vensters waar oorspronkelijk glas-in-loodramen met heiligenafbeeldingen in geplaatst waren. Hier was oorspronkelijk het trappenhuis gesitueerd. Ook in de oost- en westgevel zijn nog oude vensters aanwezig met stalen vullingen. In de oostgevel is in de top een kruis aanwezig in baksteenreliëf. Rond het gebouw is in 1974 een éénlaagse aanbouw gerealiseerd onder een plat dak. Deze aanbouw is in 2020 geheel vernieuwd.

INTERIEUR

Het interieur van het gebouw is in 2020 geheel gerenoveerd. Op de begane grond is de gebedsruimte ingericht. Op de verdieping zijn nog een aantal ruimtes die tot een oudere opzet behoren.

Bouwtekening 1936. EAL, bouwdossier 1511 , nr. 7687

RUIMTELIJKE CONTEXT

Het gebouw lag van oorsprong verscholen achter bebouwing aan de Jeugdkerkstraat. Deze bebouwing is thans gesloopt waardoor het gebouw nu in een open terrein ligt, ver verwijderd van de straat. Op de plek van de gesloopte bebouwing is nu een parkeerterrein aangelegd.

‘HET GEBOUW IS OPGETROKKEN IN EEN SOBERE ZAKELIJK EXPRESSIONISTISCHE STIJL’

KERKHISTORIE

In de jaren ‘20 van de vorige eeuw werd de Balink Esch stedenbouwkundig ontwikkeld. Dit was een open plek in het hart van het dorp, tot dan toe met name gebruikt voor land- en tuinbouw. Begin jaren 30 verrezen er de eerste gebouwen, waaronder de Ned. Herv. Jeugdkerk (1930) en de R.K. U.L.O. (1932). Achter de U.L.O. werd tevens een nieuw gemeenschapshuis gebouwd waar de katholieke gemeenschap samen kwam. Het parochiehuis werd op zondag 25 april 1937 door pastoor Kaeter ingewijd.
Onder leiding van kapelaan Van de Velden ontstond in de jaren 60 de Stichting Ontmoeting en Recreatie. De stichting stond voor de omvorming van het parochiehuis tot een jeugdcentrum, waarin plaats is voor alle jongeren, ongeacht hun kerkelijke achtergrond. Op 10 juni 1972 ging het jeugdcentrum onder de naam Eucalypta, vernoemd naar de heks uit de tv-serie Paulus de Boskabouter, van start.
In 2016 wordt de gemeente via eigenaar van het voormalige jongerencentrum. In het kader van de stedelijke herverkaveling vindt een ruil plaats met de Evangeliegemeente Spoorzicht, die haar gebouw aan de Tuunterstraat overdoet aan de gemeente.

BOUWHISTORIE

De grootste verandering die het gebouw heeft ondergaan is de verbouwing van 1974 en de renovatie van 2020. Tegen de oost- en zuidgevel werd een aanbouw gerealiseerd. Hier werd onder andere de nieuwe hoofdentree in opgenomen. Ook de indeling van het gebouw werd in 1974 aangepast, waarbij de centrale zaal op de begane grond werd vergroot.

I.	**STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE**		
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●●●
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●○○
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Winterswijk (beeldbepalend / landmark)		●●●
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●●●
II.	**ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE**		
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●○
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●○○
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●○
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●●●
III.	**KUNSTHISTORIE**		
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		●●○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		●○○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		○○○
IV.	**KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS**		
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		●○○
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		○○○
V.	**KERKHISTORIE**		
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●○
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●●
VI.	**GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID**		
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●●
SCORE			**32**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

Het pand is onderdeel van de gesloten gevelwand aan de oostzijde van de Markt. Het vormt door de aanwezige detailleringen in de voorgevel en vanwege de dakvorm een karakteristiek beeld binnen de architectuur aan de Markt.
Daarnaast is het pand onderdeel van de kerkhistorie van de gereformeerde kerk, later de protestantse gemeente, van Winterswijk. Het gebouw was ooit bestemd als catechisatiegebouw, later als woning voor de koster van de Jacobskerk en thans als inloopcentrum waar gelovigen elkaar kunnen ontmoeten.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT
DEN ANGANG | WINTERSWIJK

OBJECTNUMMER: **56** DATUM: **30-10-2020**

Wijk - kern
Winterswijk, gemeente Winterswijk

Bouwtype
Catechisatie-gebouw

Bouwjaar/periode
1882

Oorspronkelijk functie
Catechisatiegebouw

Latere functie
Woonhuis koster

Huidige functie
Inloopcentrum

KENMERKEN

Eigenaar	Protestantse gemeente
Adres, postcode	Markt 46, 7101 DB
Wijzigingen	1916, 1936, 1954: Verbouw woning
Aanbouwen	-
Architect	Onbekend
Bouwstijl	Eclecticisme
Status + objectnummer	Onderdeel van beschermd dorpsgezicht kern Winterswijk. (genoemd in CHW van 2016)
Nagelvaste (wand)kunst	Glas-in-loodraam
Kunstenaars	-
Inventaris	-
Terrein en terreinafscheiding	Het gebouw ligt met de voorgevel aan de Markt, Aan de achterzijde sluit het perceel aan op Ratumsestraat 12. Tussen de panden 46 en 44 ligt een smalle steeg. Aan de achterzijde van nummer 46 is een kleine open binnenplaats.
Bronnen	Erfgoedcentrum Doetinchem

INLOOPCENTRUM DEN ANGANG | WINTERSWIJK

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

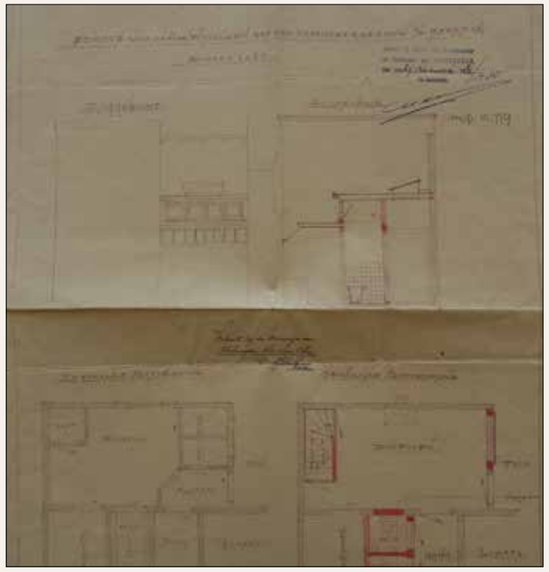
Het rechthoekige gebouw heeft twee bouwlagen, opgemetseld met een roodkleurige baksteen in kruisverband. Het gebouw kan worden opgedeeld in twee delen. Deze tweedeling is ook in het exterieur duidelijk waarneembaar. Zo steekt het rechterdeel van de voorgevel, voorzien van een klimmend rondboogfries, een stuk verder naar voren dan het linkerdeel. Dit rechterdeel is voorzien van een zadeldak. Boven een venster op de begane grond in het rechterdeel is een ijzeren naambordje aangebracht met de tekst 'den ANGANG'. In het voorste geveldeel dat uitsteekt is ook nog een hardstenen gedenksteen met daarop de tekst: *'Gebouwd 1885 - het kerkbestuur- H. Beukenhorst pres. E.A. Meerdink secr.'*
Het terugspringende, maar aan de achterzijde diepere linker deel is voorzien van een plat dak. Vermoedelijk had dit deel van oorsprong ook een zadeldak. In 1916 is dit dak vervangen door het huidige platte dak.

De vensters in de voorgevel zijn aan de rechterzijde uitgevoerd met een halfronde bovenzijde waar natuurstenen sluit- en geboortestenen zijn aangebracht. Bovenin de topgevel van het rechterdeel een rondvenster. Bij het linkerdeel zijn gemetselde segmentbogen aanwezig. De ramen (4-ruits vaste ramen en stolpramen) lijken ooit vernieuwd te zijn binnen oude kozijnen. Ook de deur in de entree en de balkondeuren, beiden in het linkerdeel, lijken te zijn vernieuwd.

INTERIEUR

Het interieur is grotendeels modern. Oorspronkelijke of oudere onderdelen zijn het trappenhuis met bordestrap, inclusief oude trappalen, balustraden en leuningen, binnendeuren in bijbehorende kozijnen en een gepolychromeerd glas-in-loodraam in de zijgevel. Dit raam bestaat uit gekleurde ruiten met heeft centraal een bijbeltekst: *'Want waar twee of drie vergaderd zijn in mijn naam, daar ben ik in het midden van hen.'* Math.18-20.

Verbouwingstekening van 1936. EAL bouwdossier, 1511, nr. 8342.

Verbouwingstekening van 1954. EAL bouwdossier, 1511, nr. 8342.

RUIMTELIJKE CONTEXT

Het pand is onderdeel van de oostelijke aaneengesloten gevelwand van de Markt, gelegen achter het koor van de Jacobskerk. Het pand maakt dus deel uit van de karakteristieke marktpleinbebouwing rond de kerk in het hart van het oude centrum van Winterswijk.

'HET GEBOUW MAAKT DEEL UIT VAN DE KARAKTERISTIEKE MARKTPLEINBEBOUWING ROND DE KERK IN HET CENTRUM'

KERKHISTORIE

Het gebouw is in 1882-1885 gebouwd als catechisatiegebouw door het toenmalige bestuur van de gereformeerde kerk. Het gebouw is sindsdien altijd in bezit geweest van de kerkgemeente en doet thans dienst als inloopcentrum, met o.a. een café op de begane grond en verschillende ontmoetingsruimtes.

BOUWHISTORIE

Het pand is van oorsprong in gebruik als catechisatiegebouw. Sinds 1916 werd het pand tevens bewoond door de koster. Door architect J.J. Post werd toen een bestaande bekapping afgebroken en verhoogd met een plat dak. Vermoedelijk heeft deze verbouwing, waar geen tekeningen van zijn bewaard, betrekking op het linkerdeel van het gebouw.
In 1936 werd vervolgens een nieuwe indeling gemaakt in de bijkeuken, die in de uitbouw aan de achterzijde van het linkerdeel was ondergebracht. Hier werd tevens een nieuwe trap gemaakt naar de verdieping.

De achtergevel van het rechterdeel van het pand werd in 1954 op de verdieping verhoogd. Dit ging ten koste van een dakschild met dakkapel uit 1882-1885. Voor dit dakschild kwam een plat dak in de plaats.

I.	STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE		
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●●●
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●●●
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Winterswijk (beeldbepalend / landmark)		●●●
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●●○
II.	ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE		
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●●
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●●●
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●●
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●●●
III.	KUNSTHISTORIE		
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		●●○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		●○○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		○○○
IV.	KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS		
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		●○○
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		○○○
V.	KERKHISTORIE		
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●●
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●○
VI.	GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID		
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●●
SCORE			**37**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

Het gebouw is een markant voorbeeld van protestantse kerkarchitectuur uit het begin van de twintigste eeuw, in het bijzonder vanwege de toegepaste hoofdvorm, het sobere materiaalgebruik en de zorgvuldige detaillering. De gevels zijn voorzien van sobere detailleringen in gesinterde stenen, gecombineerd met hardsteen en gepleisterde vlakken die okergeel zijn geschilderd. Hierdoor is het gebouw met zijn markante hoge toren een bijzondere verschijning aan de Zonnebrink. Daarnaast vormt het gebouw een relatief onbekend werk van de architect Tjeerd Kuipers, die tijdens zijn werkzame leven een omvangrijk oeuvre aan protestantse kerken heeft opgebouwd. De jongere aanbouwen uit de jaren 80 hebben een lage cultuurhistorische waarde.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT
ZONNEBRINKKERK | WINTERSWIJK

OBJECTNUMMER: **057** DATUM: **30-10-2020**

Wijk - kern
Winterswijk, gemeente Winterswijk

Bouwtype
Kruiskerk

Bouwjaar/periode
1906

Oorspronkelijk functie
Kerk

Latere functie
-

Huidige functie
Kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Protestantse gemeente
Adres, postcode	Zonnebrink 61, 7101 NB
Wijzigingen	1924, 1936, 1942: Verbouw kerk; 1929: Bouw rijwielstalling; 1929: Bouw kelder; 1949: bouw vergaderzaal.
Aanbouwen	1936: Portaal noordgevel; 1981: Uitbreiding kerkcentrum.
Architect	Tjeerd Kuipers (1857 - 1942)
Bouwstijl	Eclecticisme, neoromaanse elementen
Status + objectnummer	Karakteristiek
Nagelvaste (wand)kunst	Sobere glas-in-loodramen (1906), kerkbank op balkon (1924), orgel (1981 door firma Pels & Van Leeuwen)
Kunstenaars	Onbekend
Inventaris	Oude smeedijzeren kroonluchter, modern meubilair (stoelen, tafels, altaar, lessenaars, kansel, kruis)
Terrein en terreinafscheiding	Het kerkgebouw is met de entree gesitueerd aan de straat Zonnebrink, de naamgever van de kerk. Rond de kerk en aan de voorzijde van het kerkelijk centrum is een parkeerterrein aanwezig, voorzien van betontegels.
Bronnen	Reliwiki.nl, Erfgoedcentrum Doetinchem,

ZONNEBRINKKERK | WINTERSWIJK

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

Het kerkgebouw heeft de vorm van een kruis. De grote zaalkerk heeft zadeldaken met een dekking van gesmoorde Tuile du Nordpannen. Het kruis wordt op de noordwesthoek gemarkeerd door een kerktoren met een met leien in Maas-dekking bedekte spits. Bovenop de spits een windhaan.
De opzet en materialisering van de gevels van het gebouw stamt uit 1906. De gevels zijn opgetrokken met een rood-kleurige baksteen in kruisverband. Hier en daar zijn boven deuren, vensters en als plint en/of spekband gesinterde stenen opgenomen als sierwerk. Aan de voorzijde is tegen de oostgevel een portaal onder een met bitumen bedekt lessenaarsdak aanwezig uit 1906, voorzien van de hoofden-tree onder een hardstenen latei. Boven de entree in de gevel van de kerk een hoog drielichtvenster met rondboogramen onder een okergeel gestucte getrapte latei. Ook boven sommige vensters zijn dit soort accenten aanwezig. Okergeel komt ook terug in de daklijsten.

In de noordgevel is een groot venster aanwezig opgedeeld in vijf afzonderlijke traveeën en ingezet met glas-in-loodramen. Aan de zuidzijde en achterzijde sluit het kerkelijk centrum uit 1981 aan. Dit enkellaagse bakstenen bouwdeel heeft een plat dak.

INTERIEUR

De gebedsruimte is op de begane grond ongedeeld en kan via de vestibule achter de hoofdentree worden bereikt. Tevens is er een doorgang vanuit het kerkelijk centrum aanwezig. Hiervoor is de zuidgevel van de kerk op de begane grond geheel gesloopt. De balkons in het noordelijke en wes-telijke arm van het kruis zijn uit 1924 en 1936. Deze balkons kunnen worden bereikt via een secundair trapportaal met bordestrap tegen de noordgevel uit 1936 en zijn gevuld met houten kerkbanken.

Wat betreft afwerkingen is de gebedsruimte voorzien van vernieuwde vloeren en wandafwerkingen. Boven de ruimte is het met houten schroten betimmerde gewelf aanwezig. De ribben van het gewelf rusten op consoles. De toepassing en uitwerking van het gewelf is een herkenbaar element van architect Tjeerd Kuipers. Centraal boven de gebedsruimte is een fraaie kroonluchter, stammend uit 1906. Het orgel uit 1981 van Pels & Van Leeuwen is op een afzonderlijk balkon geplaatst, rechts van het podium. Van oorsprong was het orgel achter de kansel geplaatst.

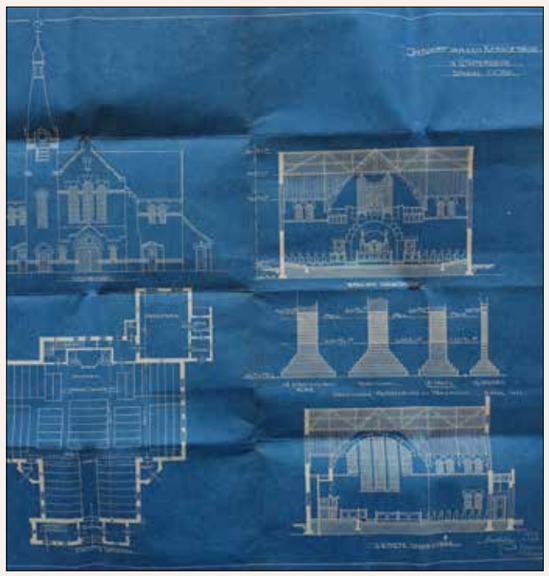

‘HET KERKGEBOUW HEEFT DE VORM VAN EEN KRUIS’

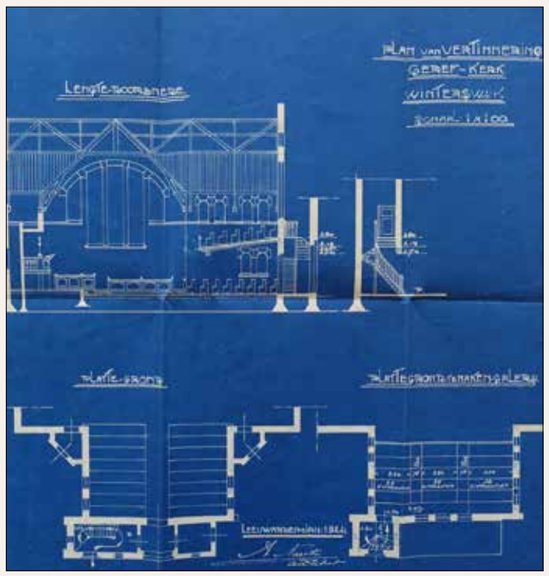
RUIMTELIJKE CONTEXT

De kerk is onderdeel van de deels vanaf de late negentiende eeuw tot stand gekomen lintbebouwing langs de Zonnebrink, het oostelijke deel van de singelstructuur aan deze zijde van de dorpskern van Winterswijk. De kerk is niet loodrecht op de straat gepositioneerd. Mogelijk heeft dit te maken met de voorganger van de kerk, die in 1906 is afgebroken ten behoe-ve van het huidige gebouw. De hoge toren is een markant accent in het straatbeeld. Het terrein rondom de kerk is be-straat (parkeerruimte) en van de openbare weg gescheiden door een lage blokhaag.

Bouwtekening 1906. EAL bouwdossier 1511, nr. 10667.

Bouwtekening 1924. EAL bouwdossier 1511, nr. 10667.

KERKHISTORIE

Op 6 april 1841 werd de Christelijk Afgescheiden Gemeente in Winterswijk opgericht door Ds. Wildeboer uit Varsseveld..
In 1844 kreeg de gemeente de beschikking over een eigen kerkgebouw aan de Zonnebrink. Enige tijd werd het kerkge-bouw gedeeld met de Vereniging Vrienden van de Waarheid, een groep orthodoxe Hervormden.
In 1892 kwam het tot eenwording van Afgescheidenen en Dolerenden en ontstond de Gereformeerde Kerk van Winterswijk. Kort na de eeuwwisseling begon het bestaande kerkgebouw aan de Zonnebrink te klein te worden. In 1906 werd een nieuw kerkgebouw (op dezelfde plek als het voor-gaande) in gebruik genomen.
In 2005 kwam een fusie tot stand tussen de Hervormde Gemeente Winterswijk en de Gereformeerde Kerk van Winterswijk. Resultaat van deze fusie is de Protestantse Gemeente Winterswijk.

BOUWHISTORIE

In 1924 werd het balkon aan de binnenzijde van de gebeds-ruimte toegevoegd. In 1936 werd tegen de noordzijde van de kerk een nieuw portaal gebouwd met inwendig een trapopgang naar de balkons. Dit portaal is thans nog aan-wezig en valt op door de roodkleurige steen en gerende noordgevel. Op de plek van het huidige kerkelijk centrum uit 1981 werd in 1949 al een bijgebouw neergezet. Dit gebouw is vermoedelijk in 1981 gesloopt.

I.	STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE	
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel	●●●
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap	●●●
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Winterswijk (beeldbepalend / landmark)	●●●
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.	●●○
II.	ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE	
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek	●●○
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect	●●○
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype	●●●
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek	●●○
III.	KUNSTHISTORIE	
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur	●○○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur	●●●
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein	●○○
IV.	KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS	
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble	●●○
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)	●●●
V.	KERKHISTORIE	
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie	●●●
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap	●●○
VI.	GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID	
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●○○
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●●○
SCORE		**38**

score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

De vanaf 1867 tot stand gekomen Sint Jacobus de Meerderekerk in Winterswijk is met haar hoge toren een van de landmarks van Winterswijk. Het vrij forse kerkgebouw is een opvallende verschijning in de relatief kleinschalige winkelstraat.

De neogotische architectuur is karakteristiek voor kerken van na het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853. Zowel het kerkgebouw als de kerkinventaris is in meerdere fasen vanaf de negentiende eeuw tot stand gekomen en kent daardoor een relatief grote historische gelaagdheid. De ingrijpende herbouw van het achterste gedeelte van de kerk gaat opmerkelijk goed samen met de neogotische hallenkerk uit 1867-1869. Het ensemble van kerkgebouw met interieur, kerktoren en pastorie heeft een hoge waarde.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

SINT JACOBUSKERK | WINTERSWIJK

OBJECTNUMMER: **010** DATUM: **20-07-2020**

Wijk - kern
Winterswijk, gemeente Winterswijk

Bouwtype
Driebeukige hallenkerk

Bouwjaar/periode
1867-1869
1901
1950-1953

Oorspronkelijk functie
Katholieke kerk

Latere functie
-

Huidige functie
Katholieke kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Parochie Sint Ludger
Adres, postcode	Misterstraat 18-20, 7101 EW
Wijzigingen	1920: Restauratie; 1945: Restauratie.
Aanbouwen	Toren (1901), torenspits (1911), transept/priesterkoor (1950-1953), doopkapel, Mariakapel, Antoniuskapel en koorgallerij (1948), voorportaal (1956), gedachteniskapel (1994)
Architect	H.J. Wennekers (schip), G. te Riele (toren), J.B.
Bouwstijl	Neogotiek
Status + objectnummer	Gemeentelijk monument (Gem_067)
Nagelvaste (wand)kunst	Kerkbanken, kerkbeelden, orgel, kruiswegstaties, Calvariegroep, triomfkruis, glas-in-lood, lezenaar
Kunstenaars	M. Maarschalkerweerd, Lichtenberg, E.H. de Fernelmont, Mengelberg
Inventaris	Roerende inventaris niet geïnventariseerd maar wel aanwezig.
Terrein en terreinafscheiding	Het kerkterrein is afgescheiden door een heg, hek en muur maar heeft aan de voor- en achterzijde geen terreinafscheiding.
Bronnen	J.A. Chr. de Graaf e.a., Erfenis voor vandaag en Morgen, 2009; Reliwiki nr.: 12445.

SINT JACOBUS DE MEERDEREKERK | WINTERSWIJK

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

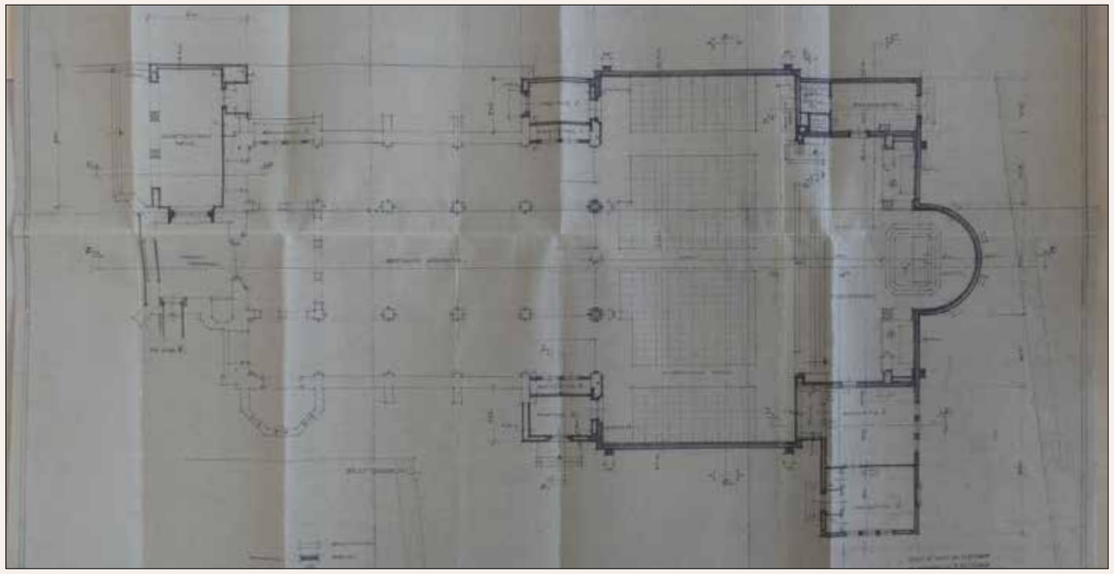
De rooms katholieke Sint Jacobus de Meerderekerk is een driebeukige hallenkerk met transept. Architect H.J. Wennekers was verantwoordelijk voor het in 1867-1869 neogotische ontwerp van het schip. Het transept en koor is in 1950-1953 herbouwd naar een ontwerp van J.B. Koldewey. Het schip is zes traveeën diep met daarop een zadeldak. De kerk is opgebouwd uit bakstenen die gedeeltelijk afkomstig zijn van een oudere kerk. De toren staat centraal tegen de zuidgevel en bestaat uit drie geledingen met daarop een ingesnoerde naaldspits. Links van de spits staat een ingangspartij en rechts voor de kerk staat de pastorie.

INTERIEUR

Het schip bestaat uit drie bijna even brede beuken. Opmerkelijk is dat de bundelpijlers bestaan uit natuurstenen blokken. Een groot deel van het kerkelijke interieur dateert uit verschillende jaren van de eerste helft van de twintigste eeuw. De kerkbeelden dateren uit 1889-1898. De klokken dateren uit 1901 en zijn door Petit & Edelbrock gegoten, het orgel is in 1906 vervaardigd door M. Maarschalkerweerd, de gipsen kruiswegstaties zijn gemaakt door E.H. de Fernelmont in 1911, de Calvariegroep (vóór 1930) in het voorportaal en het triomfkruis (1932) zijn gemaakt door Lichtenberg. Het hekwerk van de doopkapel is van de hand van architect J.B. Koldewey en dateert uit 1953, net als het glas-in-lood dat vervaardigd is in het atelier van Mengelberg. De lezenaar dateert uit 1956, het koororgel uit 1978.

RUIMTELIJKE CONTEXT

De Sint Jacobus de Meerderekerk staat in de dorpskern van Winterswijk en ligt aan een winkelstraat. De kerk is niet georiënteerd op het oosten maar heeft de loop van de perceelsgrenzen in dorpskern van Winterswijk moeten volgen. Het gebouw is een eindje achter de rooilijn van de straatwand geplaatst, waardoor hiervoor een klein pleintje is gecreëerd. Naast de kerk staat de pastorie uit 1867-1869. Achter de kerk ligt het Vrijheidspark.

‘DE NEOGOTISCHE HALLENKERK GAAT HARMONIEUS OVER IN DE LATERE HERBOUW VAN HET ACHTERSTE DEEL VAN DE KERK’

KERKHISTORIE

Het kerspel Winterswijk behoorde vanaf 805 tot het bisdom Münster. Na de reformatie had Winterswijk lange tijd geen eigen kerkgebouw, het lukte het pas in 1799 om een katholiek kerkgebouwtje te stichten in Winterswijk. Een jaar na het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853 werd de Jacobusparochie in Winteswijk opgericht en lag er al een bouwplan van architect H.J. Wennekers klaar voor de bouw van een kerk. Dit plan werd pas uitgevoerd in 1867-1869. In 2010 is de parochie opgegaan in de St. Ludgerparochie.

BOUWHISTORIE

De kerk werd in 1867-1869 gebouwd naar plannen van architect H.J. Wennekers en kent sindsdien vrij veel verbouwingen en aanbouwen. Pas in 1880 kwam het priesterkoor en de sacristie gereed. In 1901 werd de kerktoren tegen het schip geplaatst, naar een ontwerp van G. te Riele. De huidige naaldspits dateert uit 1911. In 1945 liep de kerk schade op aan de ramen en het dak. In 1948 werden een doopkapel, Mariakapel, Antoniuskapel en koorgalerij toegevoegd. In 1950-1953 is de kerk uitgebreid met een transept en priesterkoor in romaanse stijl naar plannen van J.B. Koldewey. Aan de westzijde werd in 1956 het voorportaal bijgebouwd waarbij de entree onder de kerktoren dichtgezet werd. In 1994 werd de Gedachteniskapel bijgebouwd.